

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

อิสลามคือศาสนาที่มีความสมบูรณ์ และได้กำหนดไว้ซึ่งแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่ปวงมนุษย์อย่างครบถ้วนในทุกมิติด้าน เพื่อให้มนุษย์มีความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า คำสอนของศาสนาอิสลามถูกบัญญัติขึ้นมาโดยอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงสร้างจักรวาลและมวลมนุษย์ ดังนั้นข้อบัญญัติหรือคำสั่งห้ามต่างๆจึงมีความครอบคลุมและสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์อย่างที่สุด กฎเกณฑ์ของอัลลอฮ์ ﷻ นั้นมิได้จำกัดอยู่กับกาลเวลาแต่สามารถปฏิบัติได้ในทุกยุคสมัย และหนึ่งในข้อบัญญัติที่สำคัญของศาสนาอิสลามก็คือการอนุมัติให้ผู้ชายสามารถมีภรรยาได้มากกว่าหนึ่งคนแต่ไม่เกินสี่คนในคราวเดียวกัน ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสในคัมภีร์อัลกุรอานไว้ว่า

﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَىٰ وَتِلْكَ وَرُبْعٌ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةٌ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا﴾

النساء: 3

ความว่า และหากพวกเจ้าเกรงว่าจะไม่สามารถให้ความยุติธรรมในบรรดาเด็กกำพร้าได้¹ ก็จงแต่งงานกับผู้ที่ดีแก่พวกเจ้า² ในหมู่สตรี สองคน หรือสามคน หรือสี่คน แต่ถ้าพวกเจ้าเกรงว่าพวกเจ้าจะให้ความยุติธรรมไม่ได้ ก็จงมีแต่หญิงเดียว หรือไม่กี่หญิงที่มีมือขวาของพวกเจ้าครอบครองอยู่(ทาสหญิง) นั้นเป็นสิ่งที่ใกล้ยิ่งกว่าในการที่พวกเจ้าจะไม่ลำเอียง

(อันนิสาอ: 3)

อัลลอฮ์ ﷻ ใ้อนุมัติให้ผู้ชายแต่งงานกับสตรีสองสามหรือสี่คน แต่ถ้าไม่สามารถปฏิบัติต่อภรรยามากกว่าหนึ่งคนด้วยความยุติธรรมแล้ว เขาก็ได้รับคำแนะนำให้แต่งงานเพียงคนเดียว จึงกล่าวได้ว่าอิสลามมิได้สนับสนุนให้แต่งงานกับผู้หญิงหลายคนแต่เป็นสิ่งที่อนุมัติสำหรับผู้

¹ ถ้าเกรงว่าจะไม่สามารถให้ความยุติธรรมแก่ภรรยาที่เป็นกำพร้าได้ เป็นต้นว่า ไม่สามารถจะเลี้ยงเธอให้อยู่กินดีหรือไม่เอาเงินของเธอไปใช้จ่ายแล้วไซ้ร้ ก็จงอย่าแต่งงานกับหญิงกำพร้า เพราะการไม่ให้ความยุติธรรมแก่เธอ และการกินทรัพย์สินของเธอนั้นเป็นบาปใหญ่

² ให้แต่งงานกับหญิงที่มีใจเป็นกำพร้า ที่พวกเจ้าเห็นดีเห็นชอบจะเป็นสองคน หรือสามคนหรือสี่คนก็ได้ ถ้าสามารถที่จะเลี้ยงนางเหล่านั้นด้วยความเป็นธรรม

สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขได้เท่านั้น (Abu Aminah Bilal Philips and Jamīlah Jones, 1990: 34) ชายใดที่ไม่มั่นใจว่าตนจะสามารถให้การดูแลแก่บรรดาภรรยาและบุตรอย่างเท่าเทียมกันได้แล้วก็จะแต่งงานกับภรรยาเพียงหนึ่งคน มิฉะนั้นจะเกิดความเสียหายและเป็นความผิดบาปอันร้ายแรง (Muhammad bin Misfir, 2004: 3) เงื่อนไขสำคัญของการมีภรรยามากกว่าหนึ่งคนคือ ต้องสามารถให้ความยุติธรรมแก่ภรรยาทุกคน ดังนั้น ผู้ใดที่เอาการอนุญาตนี้ไปใช้อย่างผิดๆ โดยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งความยุติธรรมก็เท่ากับว่าเขาผู้นั้นกำลังพยายามหลอกลวงอัลลอฮ์ ﷻ (ชัยยิด อบูล อะลา เมาคูดี้, แปลโดย บรรจง บินกาซัน, 2551: 318)

การจำกัดไม่ให้มีภรรยาเกินกว่า 4 คนในคราวเดียวกัน ถือเป็นความพอดีและเป็นทางสายกลาง ตลอดจนเป็นการป้องกันมิให้สตรีถูกขอร้องซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ในกรณีมีมากกว่า 4 คน ซึ่งแตกต่างจากจารีตประเพณีของชาวอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์³ และชนชาติอื่น ๆ โดยไม่มีการกำหนดจำนวนของการมีภรรยาและมีการทอดทิ้งภรรยาบางคน การอนุญาตให้มีภรรยาได้ 4 คนในคราวเดียวกันไม่ได้หมายความว่ามุสลิมทุกคนจะต้องมีภรรยาเกินกว่าหนึ่งคน แต่ที่หลักในการมีภรรยาเพียงคนเดียวก็ยังถือเป็นหลักการโดยส่วนใหญ่(อับดุลสุโก ดินอะ, 2553: 127) บทบัญญัติศาสนาอิสลามในเรื่องดังกล่าวนี้มีเหตุผลและเงื่อนไขที่ชัดเจน หนึ่งเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมทรามทางศีลธรรมในสังคมและเพื่ออุปการะเลี้ยงดูบรรดาหญิงที่ไม่ได้รับการแต่งงาน

Billy Graham ได้กล่าวถึงการมีภรรยาหลายคนว่า “ถ้าชาวคริสเตียนไม่สามารถแก้ปัญหาสังคมที่กำลังเหลวแหลก และอิสลามได้อนุญาตให้ธรรมชาติของมนุษย์ดำเนินไปอย่างอิสระแต่จำกัดให้อยู่ในกรอบของกฎหมาย ประเทศคริสเตียนทั้งหลายได้แสดงให้เห็นถึงการยึดมั่นในการมีภรรยาเพียงคนเดียว แต่ในความเป็นจริงแล้วทุกคนก็รู้ว่าการมีภรรยาหลายคนได้เกิดขึ้นในสังคม จึงถือได้ว่าอิสลามเป็นศาสนาแห่งความซื่อสัตย์ที่อนุญาตให้มุสลิมมีภรรยาคนที่สองถ้าจำเป็น แต่อิสลามห้ามการมีเพศสัมพันธ์อย่างลับๆ ทั้งนี้เพื่อปกป้องศีลธรรมของสังคม” (มุฮัมมัดชากี เจ๊ะหะ, 2554: 84) ศาสนาอิสลามยอมรับธรรมชาติความต้องการทางเพศของมนุษย์ และได้ควบคุมให้อยู่ในทางที่ถูกต้องด้วยการแต่งงาน มิใช่ไปมีความสัมพันธ์ทางเพศที่มีชอบกับหญิงอื่นที่มีใจภรรยาของตนเอง ศาสนาอิสลามถือว่าการมีความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างชายหญิงโดยไม่ผ่านการแต่งงานมีความผิดร้ายแรง ในทางกลับกันการมีความสัมพันธ์เช่นนี้โดยผ่านการแต่งงานกลับถือว่าเป็นพฤติกรรมที่ดี (Muhammad Imran, 2000: 103-108) การแต่งงานเป็นหน้าที่ทางศาสนา เป็นการป้องกันทางศีลธรรมและเป็นการสร้างความผูกพันร่วมกันทางสังคม มุสลิมทุกคนจึงต้องปฏิบัติหน้าที่นี้ให้สำเร็จลุล่วงให้ได้(Hammudah ‘Abd al ‘Ati, 2003: 288) สถาบันครอบครัวที่มาจากการแต่งงานถือว่า

³ ยุคสมัยที่สภาพสังคมที่หลงผิดก่อนที่ศาสนาอิสลามจะถูกเผยแผ่ ซึ่งเป็นยุคสมัยที่มีแต่ความป่าเถื่อน ไร้ซึ่งคุณธรรมจริยธรรม และปราศจากทางนำจากอัลลอฮ์

เป็นจุดเริ่มต้นของสถาบันสังคมหน่วยเล็กที่สุดซึ่งจะส่งผลอันมากมายต่อการสถาปนาสถาบันสังคมในระดับที่ใหญ่ขึ้นไป

S.M. Madani Abbasi (1995: 49) กล่าวว่า “นักเขียนชาวตะวันตกได้นำเรื่องการอนุญาตให้มีภรรยามากกว่าหนึ่งคนมาโจมตีศาสนาอิสลามอย่างสาหัสเสียทีเดียวโดยมองข้ามเหตุผลและข้อจำกัดของการมีภรรยาหลายคนที่คัมภีร์อัลกุรอานได้กำหนดไว้” ความจริงแล้วสังคมที่ยึดถือวัฒนธรรมการมีภรรยาพร้อมกันได้หลายคนนั้นมีมาตลอดทุกยุคทุกสมัย อิสลามจึงมาพร้อมกับการจัดระเบียบสังคมใหม่และยกเลิกประเพณีดังกล่าวที่ละขั้นตอน รวมถึงเรื่องประเพณีการมีภรรยาจำนวนหลายคนในเวลาเดียวกัน Annie Besant กล่าวว่า “ในตะวันตกมีการแสวงหาว่ามีภรรยาคนเดียว แต่ในความเป็นจริงแล้วคือการมีภรรยาหลายคนโดยไม่รับผิดชอบ” (S.M. Madani Abbasi. 1995: 49-50) หลักคำสอนอิสลามจึงมีไว้เพื่อป้องกันภัยอันตรายหรือความเสื่อมเสียที่อาจเกิดขึ้นในสังคม แต่วัตถุประสงค์ดังกล่าวจะบรรลุสำเร็จได้ก็โดยการผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมและการให้ความรักความเมตตาที่จะนำไปสู่การดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างผาสุก

ประเด็นสำคัญของหลักเกณฑ์การมีภรรยาหลายคนอยู่ตรงที่ว่าถึงแม้อิสลามจะอนุญาตให้ผู้ชายมีภรรยาได้ไม่เกิน 4 คน แต่อิสลามก็ได้สนับสนุนหรือส่งเสริมการมีภรรยามากกว่าหนึ่งคนแต่ประการใด เพราะการให้ความเป็นธรรมแก่ภรรยาทุกคนนั้นเป็นสิ่งที่ยากต่อการปฏิบัติ (ชัยยิด อิบูล อะลา เมาคูดี, แปลโดย บรรจง บินกาซัน, 2551: 318) โดยเฉพาะในด้านความรักและความรู้สึกเป็นสิ่งที่ควบคุมได้ยาก ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ...﴾

النساء : 129

ความว่า และพวกเจ้าไม่สามารถที่จะให้ความยุติธรรมในระหว่างภรรยาของสุเจ้าได้ถึงแม้ว่าสุเจ้าจะมีความปรารถนาอันแรงกล้าก็ตาม...

(อันนิสาอู : 129)

ชัยยิด อิบูล อะลา เมาคูดี กล่าวว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงให้ความกระจ่างแล้วว่าสามีไม่อาจที่จะรักษาความยุติธรรมระหว่างภรรยาได้ เพราะบรรดาภรรยาก็อาจมีความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องหน้าตา สุขภาพร่างกายและอื่นๆ สิ่งเหล่านี้ทำให้สามีมีความโน้มเอียงไปทางภรรยาคนใดคนหนึ่งมากกว่า กรณีเช่นนี้ กฎหมายอิสลามจึงมิได้ต้องการการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมในเรื่องความรู้สึกหรือความรัก แต่เป็นเรื่องปัจจัยอื่นที่มนุษย์สามารถควบคุมได้เช่นด้านที่อยู่อาศัยหรือปัจจัยยังชีพ” (บรรจง บินกาซัน แปล, 2551: 395) การให้ความยุติธรรมในด้านที่อยู่อาศัย อาหาร และเครื่องนุ่งห่มก็จะมี ความแตกต่างระหว่างบุคคลหนึ่งกับอีกบุคคลหนึ่ง และจากประเทศหนึ่งกับอีกประเทศหนึ่งซึ่งจะ

ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจของสังคม เราไม่สามารถเอาระดับมาตรฐานในประเทศในยุโรปมาใช้กับประเทศไทยเราได้ (มุฮัมมัดซาคี เจ๊ะหะ, 2554: 86) การอุปการะเลี้ยงดูภรรยา นั้นจะถือฐานะของสามีเป็นเกณฑ์คือจะต้องแล้วแต่ฐานะความร่ำรวยหรือความยากจนของสามีโดยไม่คำนึงถึงฐานะของภรรยาแต่อย่างใด(อิสมาแอ อาลี, 2540: 71) ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของสามีที่ต้องเลี้ยงดูภรรยาทุกคนอย่างเท่าเทียมให้เหมาะสมกับฐานะของตัวเอง

การบริหารจัดการให้สมาชิกในครอบครัวทุกคนมีความเป็นอยู่ที่ดีนั้นเป็นภาระกิจสำคัญที่ผู้นำครอบครัวต้องถูกสอบสวนถึงความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตน ท่านเราะซูล ﷺ กล่าวว่า

((أَلَا كُتِبَ رَاعٍ، وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، فَلَا مِيرُ الَّذِي عَلَى النَّاسِ رَاعٍ، وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ، وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُمْ))⁴

ความว่า “พึงทราบเถิดว่า ท่านทุกคนมีหน้าที่ และทุกคนจะต้องรับผิดชอบต่อน้ำที่ของพวกเขา ผู้นำก็มีหน้าที่ต่อผู้ใต้การปกครอง และต้องถูกถามถึงความรับผิดชอบของเขา และคนหนึ่งก็มีหน้าที่ต่อครอบครัว และต้องถูกถามถึงความรับผิดชอบต่อครอบครัวเช่นเดียวกัน”

ดังนั้น ภาระหน้าที่ในการบริหารจัดการครอบครัวจึงมีความสำคัญมากที่สุด ผู้นำครอบครัวต้องตระหนักถึงคุณค่าของบทบาทนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวใหญ่ที่ประกอบด้วยภรรยามากกว่าหนึ่งคน ผู้นำครอบครัวจำเป็นต้องมีทักษะขั้นเยี่ยมในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว การดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมเป็นเงื่อนไขสำคัญของครอบครัวที่มีภรรยามากกว่าหนึ่งคน และแท้จริงได้ปรากฏคำเตือนจากท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ สำหรับผู้ที่มีภรรยาหลายคนและไม่ปฏิบัติต่อภรรยาอย่างยุติธรรม รายงานจาก อับดูร็อยเราะฮ์ ﷺ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((من كانت له امرأتان يميل لإحداهما على الأخرى جاء يوم القيامة وأحد شقيه ساقط))⁵

ความว่า บุคคลใดที่มีภรรยาสองคนและเอนเอียงเข้าหาภรรยาคนหนึ่ง(อย่างไม่เหมาะสม)นั้น ในวันแห่งการพิพากษาเขาจะมาโดยมีร่างกายครึ่งหนึ่งหลุดไปข้างหนึ่ง

⁴ หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy หะดีษหมายเลข 6605; Muslim: 3408, 4828

⁵ หะดีษบันทึกโดย Abū Dāwūd หะดีษหมายเลข 2128

ดังนั้นผู้ชายซึ่งเป็นผู้นำครอบครัวจึงต้องมีกลยุทธ์ในการดูแลและบริหารครอบครัวให้เกิดความยุติธรรมแก่ภรรยาทุกคน การบริหารจัดการครอบครัวนั้นเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ไม่มีสูตรตายตัว แต่ต้องมีความรักและความเอื้ออาทรต่อกันเป็นต้นทุนหลัก บริบททางสังคมที่แตกต่างก็อาจส่งผลให้มีวิธีการจัดการที่แตกต่างไปบ้างตามความเหมาะสม โดยสมาชิกในครอบครัวต้องทราบถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองและตระหนักถึงหลักคำสอนของศาสนาให้มากที่สุด เมื่อเกิดความคิดเห็นที่แตกต่างในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องยึดหลักการทางศาสนาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ครอบครัวที่มีความมั่นคงเข้มแข็งจะเป็นบ่อเกิดแห่งความสุขและสันติสุข อีกทั้งเป็นแหล่งเสริมสร้างและปลูกฝังความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีคุณธรรมและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมต่อไป

จากสภาพความเป็นจริงของสังคมมุสลิมปัจจุบันก็พบว่า เมื่อผู้นำครอบครัวตัดสินใจมีภรรยาใหม่โดยไม่ได้รับการยินยอมจากภรรยาที่มีอยู่ก่อนแล้ว มักส่งผลกระทบต่อและเกิดความขัดแย้งขึ้นภายในบ้าน ลูกๆที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องก็ต้องรับรู้และมองเห็นภาพที่บิดามารดาทะเลาะวิวาทกัน และในกรณีที่เกิดความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงเมื่อภรรยาขับไล่ได้อย่างที่สุดแล้ว ทางออกของความขัดแย้งนี้อาจจำต้องสิ้นสุดด้วยการหย่าร้าง และนั่นคงเป็นทางออกที่เจ็บปวดที่สุดสำหรับทุกฝ่าย ปัญหาลักษณะดังกล่าวพบได้มากในครอบครัวที่สามีหรือภรรยาขาดความเข้าใจศาสนาที่ถูกต้องและขาดทักษะในการบริหารจัดการที่ดี ความผิดพลาดดังกล่าวมิได้เกิดจากคำสอนของศาสนาอิสลามแต่อย่างใด แต่เกิดจากความสะเพร่าส่วนบุคคลเสียมากกว่าที่นำคำสอนศาสนาไปปฏิบัติอย่างไม่ถูกต้องและไม่ครบตามเงื่อนไข

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เป็นพื้นที่ในการศึกษา เนื่องจากเป็นอำเภอที่มีประชากรจำนวนมาก มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่หลากหลายและมีครอบครัวที่ประกอบด้วยภรรยามากกว่าหนึ่งคนอยู่จำนวนหนึ่ง โดยประเด็นที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาจะครอบคลุมหลักพื้นฐานที่พึงมีในการบริหารจัดการครอบครัวตามแนวทางศาสนาอิสลาม อาทิเช่น การให้ความยุติธรรมแก่สมาชิกในครอบครัวในด้านต่างๆ การมอบสิทธิและหน้าที่ที่พึงได้รับ การสร้างสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัว ตลอดจนการแก้ไขปัญหาและจัดการความขัดแย้ง เป็นต้น

ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงสรุปได้ว่าการบริหารจัดการภายในครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องนำมาศึกษาและวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งในมิติด้านต่างๆ โดยเฉพาะแนวทางในการบริหารจัดการครอบครัวลักษณะดังกล่าวให้เหมาะสมกับบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงการสร้างการยอมรับและความเข้าใจที่ถูกต้องแก่สังคมปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อบรรลุดังข้อสรุปต่างๆอันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมมุสลิมทุกระดับ

1.2 อัลกุรอาน อัลหะดีษ หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการของครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนนั้นผู้วิจัยได้รวบรวมเนื้อหาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ดังนี้

1.2.1 อัลกุรอาน

1.2.1.1 อัลกุรอานได้มีบทบัญญัติอนุมัติให้ผู้ชายสามารถมีภรรยาได้หลายคนในเวลาเดียวกัน โดยมีเงื่อนไขว่าผู้เป็นสามีต้องสามารถให้ความยุติธรรมแก่ภรรยาทุกคนได้ ดังพระดำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่มีอยู่ว่า

﴿ وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي آلِيَتَيْهِ فَأَنْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَنِّي وَتُلْتَّ وَرُبِعٌ ط إِنَّ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا ﴾

النساء: 3

ความว่า และหากพวกเจ้าเกรงว่าจะไม่สามารถให้ความยุติธรรมในบรรดาเด็กกำพร้าได้⁶ ก็จงแต่งงานกับผู้ที่ดีแก่พวกเจ้า⁷ ในหมู่สตรี สองคน หรือสามคน หรือสี่คน แต่ถ้าพวกเจ้าเกรงว่าพวกเจ้าจะให้ความยุติธรรมไม่ได้ ก็จงมีแต่หญิงเดียว หรือไม่กี่หญิงที่มีเอวขาของพวกเจ้าครอบครองอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ใกล้ยิ่งขึ้นกว่าในการที่พวกเจ้าจะไม่ลำเอียง

(อัน-นีสอา : 3)

1.2.1.2 การที่ผู้เป็นสามีจะให้ความเท่าเทียมในด้านความรู้สึกลับรรดาภรรยา นั้นเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก แต่ถึงกระนั้นในด้านปัจจัยยังชีพเช่น ที่อยู่อาศัย อาหาร และเครื่องนุ่งห่ม สามารถจัดสรรให้มีความยุติธรรมได้ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمِيلِ فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ وَإِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴾

النساء : 129

⁶ ถ้าเกรงว่าจะไม่สามารถให้ความยุติธรรมแก่ภรรยาที่เป็นกำพร้าได้ เป็นต้นว่า ไม่สามารถจะเลี้ยงเธอให้อยู่กินดีหรือไม่เอาเงินของเธอไปใช้จ่ายแล้วไซ้ ก็จงอย่าแต่งงานกับหญิงกำพร้า เพราะการไม่ให้ความยุติธรรมแก่เธอ และการกินทรัพย์สินของเธอนั้นเป็นบาปใหญ่

⁷ ให้แต่งงานกับหญิงที่มีใจเป็นกำพร้า ที่พวกเจ้าเห็นดีเห็นชอบจะเป็นสองคน หรือสามคนหรือสี่คนก็ได้ ถ้าสามารถที่จะเลี้ยงนางเหล่านั้นด้วยความเป็นธรรม

ความว่า และพวกเขาไม่สามารถที่จะให้ความยุติธรรมในระหว่างบรรดาหญิง (บรรดาภรรยา) ได้เลย และแม้ว่าพวกเขาจะมีความปรารถนาอันแรงกล้าก็ตาม ดังนั้นพวกเขาจึงอย่าเอียงไปหมด⁸ แล้วพวกเขาก็จะปล่อยให้บรรดานาง (ที่ถูกทอดทิ้ง) นั้นประหนึ่งผู้ที่ถูกแขวนไว้⁹ และหากพวกเขาประนีประนอมกัน และมีความขำเกรงแล้ว แท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงอภิบาล โทษ ผู้ทรงเมตตาเสมอ

(อัน-นีสอา :129)

1.2.1.3 การแต่งงานในอิสลามนั้นมิได้เป็นไปเพื่อจุดประสงค์ของการสนองความปรารถนาทางธรรมชาติเท่านั้น แต่มีจุดมุ่งหมายที่ลึกซึ้งยิ่งกว่าความเป็นจริงทางกายภาพที่มองเห็นได้ อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสถึงข้อเท็จจริงนี้ไว้ในซูเราะฮ์ อ์-รุม ดังนี้

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾

الرอม : 21

ความว่า และในบรรดาสัญญาณของพระองค์ก็คือ ทรงสร้างคู่ครองให้แก่พวกเขาจากตัวของพวกเขา¹⁰ เพื่อพวกเขาจะได้มีความสุขอยู่กับนาง และทรงมีความรักใคร่และความเมตตาระหว่างพวกเขา¹¹ แท้จริงในการนี้แน่นอน ย่อมเป็นสัญญาณแก่หมู่ชนผู้ใคร่ครวญ

(อ์-รุม:21)

1.2.1.4 คัมภีร์อัลกุรอานได้ระบุถึงพื้นฐานของระบบศาสนาที่ครอบคลุมในเรื่องของวัฒนธรรมและการเมืองทั้งหมด ศาสนาอิสลามได้วางหลักการขึ้นพื้นฐานในระบบการดำเนินชีวิตไว้อย่างสมบูรณ์ ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นมุสลิมทุกคนต้องจงรักภักดีและเชื่อฟังอัลลอฮ์ ﷻ และเราะสูลของพระองค์ เมื่อเกิดการขัดแย้งในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ต้องหันกลับไปยังคำตัดสินของอัลกุรอานและสุนนะฮ์ของท่านเราะสูลุลอฮ์ดั่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

⁸ อย่าได้ทุ่มเทความรักให้แก่คนใดคนหนึ่งจนหมดหัวใจ หรือหลงจนขาดสติ แล้วทอดทิ้งอีกคนหนึ่งไว้โดยไม่วางใจใส่ดูแล

⁹ จะอยู่ในฐานะภรรยาที่ไม่จึง จะเป็นผู้ถูกหย่าที่ไม่ใช่

¹⁰ คือจากมนุษย์ด้วยกันเป็นเพศหญิง มิใช่มาจากจำพวกอื่นหรือสัตว์ มีฉะนั้นแล้วอาจเกิดความไม่เข้าใจและความบาดหมางระหว่างกัน นับได้ว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณและเป็นความเมตตาจากพระองค์

¹¹ คือทำให้สามีและภริยามีความรักใคร่และสงสารต่อกัน

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِن تَنَزَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾

النساء: 59

ความว่า ผู้ศรัทธาทั้งหลาย ! จงเชื่อฟังอัลลอฮ์ และเชื่อฟังร่อซูลเถิด และผู้ปกครองในหมู่พวกเจ้าด้วย แต่ถ้าพวกเจ้าขัดแย้งกันในเรื่องใด ก็จงนำสิ่งนั้นกลับไปยังอัลลอฮ์ และเราะสูล¹² หากพวกเจ้าศรัทธาต่ออัลลอฮ์และวันอาคิรต์ นั้นแหละเป็นสิ่งที่ดียิ่งและเป็นการกลับไป¹³ ที่สวยยิ่ง

(อัน-นีสาว: 59)

1.2.1.5 ผู้ชายมีความเหนือกว่าผู้หญิงในแง่ที่ว่าผู้ชายได้รับคุณสมบัติและอำนาจทางธรรมชาติบางอย่างที่ผู้หญิงไม่ได้รับหรือได้รับน้อยกว่า ผู้ชายจึงได้ถูกแต่งตั้งให้เป็น “ผู้ปกครอง” ของครอบครัวจากคุณสมบัติเหล่านั้นที่เขาได้อยู่ ด้วยความอ่อนแอทางธรรมชาติของผู้หญิงเธอจึงถูกสร้างมาให้ให้อยู่ภายใต้การดูแลของผู้ชาย (ซัยยิด อิบูล อะลา เมาคูดิ, บรรจง บินกาซัน แปล, 2551: 344) ดังนั้นผู้หญิงจึงควรได้รับสิทธิในการดูแลจากผู้เป็นสามี โดยผ่านการแต่งงานอย่างถูกต้องตามบทบัญญัติศาสนาอิสลาม เพื่อคุ้มครองตัวเธอจากอันตรายต่างๆ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวไว้ว่า

﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ ۚ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ ۗ وَاللَّتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَأَهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَأَضْرِبُوهُنَّ فَإِنِ اطَّعْتَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا﴾

النساء: 34

ความว่า บรรดาชายนั้น คือผู้ที่ทำหน้าที่ปกครองเลี้ยงดูบรรดาหญิง(บรรดาภรรยา) เนื่องด้วยการที่อัลลอฮ์ ได้ทรงให้บางคนของพวกเขาเหนือกว่าอีก

¹² นำสิ่งที่ขัดแย้งกันนั้นไปตรวจสอบดูกับอัล-กูรออันและสุนนะฮ์ของท่านนบีว่า อัลลอฮ์ ﷻ และท่านนบิได้กล่าวว่อย่างไร แล้วให้ยึดถือตามนั้นโดยปราศจากข้อสงสัย ใดๆ ทั้งสิ้น

¹³ กลับไปสู่ความจริงที่สวยงามยิ่ง เพราะจะทำให้ทุกฝ่าย ตั้งอยู่ในสิ่งที่ถูกต้อง และมีความพอใจโดยทั่วกัน

บางคน¹⁴ และด้วยการที่พวกเขาได้เข้าไปจากทรัพย์ของพวกเขา¹⁵ บรรดากุลสตรีนั้นคือผู้จงรักภักดี ผู้รักษาในทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ลับหลังสามี¹⁶ เนื่องด้วยสิ่งที่อัลลอฮ์ทรงรักษาไว้¹⁷ และบรรดาหญิงที่พวกเจ้าหวั่นเกรงในความคดโกงของนางนั้น¹⁸ ก็จงกล่าวตักเตือนนางและทอดทิ้งนางไว้แต่ลำพังในที่นอน¹⁹ และจงเชี่ยนนาง(ตามสมควรเพื่อให้เข็ดหลาบโดยไม่ให้เกิดบาดแผล หรือรอยช้ำบวม) แต่ถ้านางเชื่อฟังพวกเจ้าแล้ว ก็จงอย่าหาทางเอาเรื่องแก่นาง แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงสูงส่งผู้ทรงเกรียงไกร

(อัน-นินสาอ: 34)

1.2.1.6 ในเรื่องการครองชีวิตคู่ที่สามีอาจพบว่าภรรยาไม่ชอบบางอย่างที่ไม่เป็นที่พอใจแก่สามี แต่ถึงกระนั้นอัลลอฮ์ ﷻ ก็ได้สั่งให้เขาปฏิบัติกับนางอย่างดีและด้วยความอดทน เพราะบางทีนางอาจมีคุณสมบัติอื่นที่ทดแทนข้อเสียของนางได้ ในตอนเริ่มต้นของการแต่งงานสามีอาจจะไม่ชอบบางสิ่งบางอย่างในตัวภรรยา แต่ถ้าหากเขาอดทนและพยายามหาคุณสมบัติที่ดีในตัวเธอ ข้อดีอันมากมายที่พบก็จะทดแทนความบกพร่องของเธอได้ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องไม่ถูกต้องที่สามีจะตัดสัมพันธ์กับภรรยาโดยขาดการไตร่ตรอง การหย่าถือเป็นทางออกสุดท้ายที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาครอบครัว (ซัยยิด อิบดุล อะลา เมาคูดี, แปลโดย บรรจง บินกาซัน แปล, 2551: 330) และสำหรับหญิงที่เป็นหม้ายนั้นหลังจากครบเวลาที่กำหนดไว้แล้วนางย่อมมีอิสระที่จะอยู่ที่ไหนหรือเลือกแต่งงานกับใครก็ได้ที่นางพึงพอใจดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสในคัมภีร์อัลกุรอานไว้ว่า

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرْتُوا النِّسَاءَ كَرِهًا وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا ءَاتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَحِشَةٍ مُّبِينَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَجَعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾

النساء : 19

¹⁴ ให้ชายมีร่างกายกำยำ แข็งแรง และมีความกล้าหาญเหนือกว่าหญิง จึงเป็นผู้มีหน้าที่ทำการปกครองและเลี้ยงดูหญิง

¹⁵ ทรัพย์ของเขาในการเลี้ยงดูภรรยา

¹⁶ รักษาเนื้อรักษาคำของนางให้อยู่ในความบริสุทธิ์และรักษาทรัพย์และสิ่งอื่นๆ ขณะสามีไม่อยู่

¹⁷ หมายถึงสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกำหนดให้เป็นหน้าที่ของสามีที่จะต้องปฏิบัติตั้งแต่การให้มะฮัร และคำใช้จ่ายในชีวิตความเป็นอยู่ของนางทุกอย่าง

¹⁸ เกรงว่าในความคดโกงของนางนั้นจะทำให้บางประพฤติกรรมอกอุกทางอันก่อให้เกิดความเสียหายในครอบครัว

¹⁹ ถ้านางไม่เชื่อฟังคำตักเตือน ก็ให้ลงโทษนางโดยปล่อยให้นางนอนแต่ลำพังคนเดียวในที่นอน ทั้งนี้เพื่อให้นางเกิดความว่าหวั่นและมีความสำนึกผิด

ความว่า ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! ไม่นอมนัดแก่พวกเจ้าในการที่พวกเจ้าจะเอาบรรดาหญิงเป็นมรดกด้วยการบังคับ²⁰ และไม่นอมนัดเช่นเดียวกันการที่พวกเจ้าจะขัดขวางบรรดานางเพื่อพวกเจ้าจะเอาบางส่วนของสิ่งที่พวกเจ้าได้ให้แก่พวกนาง นอกจากว่าพวกนางจะกระทำสิ่งลามก²¹ อันชัดแจ้งเท่านั้น และจงอยู่ร่วมกับพวกนางด้วยดี หากพวกเจ้าเกลียดพวกนาง ก็อาจเป็นไปได้ว่า การที่พวกเจ้าเกลียดสิ่งหนึ่งขณะเดียวกันอัลลอฮ์ก็ทรงให้มีในสิ่งนั้น ซึ่งความดีอันมากมาย (อัน-นีสอาอ์ :19)

1.2.1.7 ศาสนาอิสลามอนุญาตการมีภรรยาหลายคนในเวลาเดียวกัน แต่ถึงกระนั้นก็มีข้อจำกัดว่าบุคคลประเภทใดบ้างที่ห้ามไม่ให้เป็นภรรยาของชายคนเดียวกันในเวลาเดียวกัน ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสในคัมภีร์อัลกุรอานไว้ว่า

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُم مِّنَ الرَّضَاعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَرَبِّبَاتِكُمُ اللَّاتِي فِي حُجُورِكُمْ مِّن نِّسَائِكُمُ اللَّاتِي دَخَلْتُم بِهِنَّ فَإِن لَّمْ تَكُونُوا دَخَلْتُم بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَن تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا

النساء: 23

ความว่า ที่ได้ถูกห้ามแก่พวกเจ้านั้นคือมารดา(รวมถึงย่าและยาย)ของพวกเจ้า ลูกหญิงของพวกเจ้า(รวมถึงหลานเหลน) พี่น้องหญิงของพวกเจ้า(จะเป็นพ่อแม่เดียวกันหรือไม่ก็ตาม)พี่น้องหญิงแห่งบิดาของพวกเจ้า(ป้าและอา)และพี่น้องหญิงแห่งมารดาของพวกเจ้า(ป้าและน้า) บุตรหญิงของพี่หรือน้องชายของพวกเจ้า(รวมถึงหลาน เหลนของนาง)บุตรหญิงของพี่หรือน้องหญิงของพวกเจ้าและมารดาของพวกเจ้าที่ให้นมแก่พวกเจ้าและพี่น้องหญิงของพวกเจ้าเนื่องจากการ

²⁰ เอาบรรดาภรรยาของญาติที่ตายมาเป็นมรดกในฐานะเป็นภรรยาของตนด้วยการบังคับ กล่าวคือในสมัยญาฮิลียะฮ์นั้น มีการรับมรดกภรรยาของญาติที่ตายกันในกรณี ถ้าเราปรารถนานางก็สมรสกับนางโดยปราศจากสินตอบแทน(มะฮัร) ใด ๆ หรือไม่ก็สมรสกับชายอื่น แล้วรับสินตอบแทนเป็นของตนเองโดยไม่คำนึงว่านางจะพอใจหรือไม่ ครั้นเมื่ออิสลามมาจึงได้ประกาศยกเลิกไม่นอมนัด

²¹ กล่าวคือถ้าภรรยาเป็นผู้ที่เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนนกืออนุญาตให้ปฏิบัติแก่งานดังกล่าวได้

ดื่มนม²² และมารดาภรรยาของพวกเขาเจ้าแลลูกเลี้ยงของพวกเขาที่อยู่ในตักของพวกเขา²³ จากภรรยาของพวกเขาที่พวกเขาได้สมสู่นาง แต่ถ้าพวกเขามีได้สมสู่นางแล้ว ก็ไม่มีบาปใด ๆ แก่พวกเขาและภรรยาของบุตรพวกเขาที่มาจากเชื้อสายของพวกเขา(ภรรยาของบุตรพวกเขาเอง) และการที่พวกเขารวมระหว่างหญิงสองพี่น้องไว้ด้วยกัน(เอาพี่และน้องมาเป็นภรรยาอยู่พร้อมกัน) นอกจากที่ได้ผ่านพ้นไปแล้วเท่านั้น²⁴ แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงอภัยผู้เมตตาเสมอ

(อัน-นีสอาอ์ :23)

จากการศึกษาด้วยบทอัลกุรอานข้างต้น สรุปได้ว่าการที่ผู้ชายมีภรรยามากกว่าหนึ่งคนนั้นเป็นบทบัญญัติที่ถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลามและมีเงื่อนไขในการปฏิบัติที่ชัดเจน เป็นการอนุมัติที่มีวิถียุญาเบี่ยงหลังอยู่มากเกินกว่าการตอบสนองธรรมชาติของมนุษย์เพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นการสร้างสมดุลแก่ประชากรโลกและยกระดับคุณธรรมจริยธรรมของผู้คนในสังคม

1.2.2 อัลหะดีษ

จากการศึกษาบทบัญญัติการมีภรรยาหลายคนในอิสลามจากอัลหะดีษที่เกี่ยวข้อง ได้พบด้วยบทหลักฐานที่กล่าวถึงเรื่องนี้ ผู้วิจัยขอยกบางส่วนของอัลหะดีษ ดังนี้

1.2.2.1 การให้ความยุติธรรมแก่บรรดาภรรยาที่เป็นเงื่อนไขที่สำคัญยิ่งสำหรับผู้ที่มีภรรยามากกว่าหนึ่งคน ภรรยาทุกคนต้องได้รับสิทธิและการปฏิบัติจากผู้เป็นสามีอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ได้ปรากฏคำเตือนอย่างรุนแรงจากท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ว่า

((من كانت له امرأتان يميل لإحداهما على الأخرى جاء يوم القيامة وأحد

شقيه ساقط))²⁵

ความว่า บุคคลใดที่มีภรรยาสองคนและเอนเอียงเข้าหาภรรยาคนหนึ่ง (อย่างไม่เหมาะสม) ในวันแห่งการพิพากษาเขาจะมาโดยมีร่างกายครึ่งหนึ่งหลุดไป

²² เนื่องจากการดื่มนมร่วมมารดาเกี่ยวข้องกับสาเหตุให้นางกลายเป็นพี่น้องประหนึ่งสายโลหิตเดียวกัน

²³ คือบุตรหญิงที่คิดกรรขามาซึ่งพวกเขาเลี้ยงมาตั้งแต่เล็ก ๆ และหมายถึงลูกหญิงของภรรยาทั้งหมดที่เกิดจากสามีอื่นด้วย

²⁴ คือในสมัยญาฮิลียะฮ์

²⁵ หะดีษบันทึกโดย Abu Dawūd หะดีษหมายเลข 2128

1.2.2.2 บทบัญญัติของศาสนาอิสลามได้จำกัดจำนวนของภรรยาไว้อย่างชัดเจน คือผู้ชายแต่ละคนสามารถมีภรรยาได้ไม่มากกว่าสี่คนในคราวเดียวกันแต่ทั้งนี้ต้องสามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขได้ คือ สามารถอุปการะเลี้ยงดูบรรดาภรรยาและบุตร และปฏิบัติต่อภรรยาทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ดังที่ท่านอับดุลอะซิมได้รายงานจากหะดีษของท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ดังนี้

((... قَالَ أَسْلَمْتُ وَعِنْدِي ثَمَانُ نِسْوَةٍ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - اخْتَرُ مِنْهُنَّ أَرْبَعًا))²⁶

ความว่า ...ชายคนหนึ่งได้กล่าวกับท่านนบี ﷺ ว่าฉันเข้ารับอิสลามและในขณะนั้นฉันมีภรรยาถึงแปดคน แล้วฉันได้เล่าเรื่องดังกล่าวแก่ท่านนบี ท่านนบีจึงได้กล่าวกับฉันว่า จงเลือกสี่คนจากพวกนาง”

1.2.2.3 สังคมมุสลิมในอดีตมักพบกับปัญหาสตรีถูกกดขี่ ผลจากการทำศึกสงครามทำให้เกิดปัญหาหญิงหม้ายและเด็กกำพร้าที่ขาดผู้ดูแลคุ้มครองจึงไม่น่าแปลกใจที่บรรดาเศาะหาบะฮ์ช่วยเยียวยาแก้ปัญหาสังคมด้วยการแต่งงานกับสตรีมากกว่าหนึ่งคนในคราวเดียวกัน ทั้งนี้ท่านอับนุอับบาส ﷺ ซึ่งเป็นเศาะหาบะฮ์ที่มีความรู้มากท่านหนึ่งได้กล่าวแนะนำแก่เศาะหาบะฮ์ท่านหนึ่งไว้ว่า

((... قَالَ لِي ابْنِ عَبَّاسٍ هَلْ تَزُوجُ؟ قُلْتُ لَا قَالَ فَتَزُوجُ فَأَنْ خَيْرُ هَذِهِ الْأُمَّةِ أَكْثَرُهَا نِسَاءً))²⁷

ความว่า ...อับนุอับบาสได้ถามฉันว่า “ท่านได้แต่งงานแล้วหรือยัง?” ฉันจึงตอบว่า “ยังครับ” อับนุอับบาสจึงตอบกลับมว่า “ถ้าอย่างนั้นเจ้าก็จงแต่งงานเถิด เพราะแท้จริงนั้นผู้ที่ดีเลิศในประชาชาตินี้ คือผู้ที่มีภรรยาหลายคน”

1.2.2.4 ภรรยาทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการแบ่งเวลาที่เท่าเทียมกัน แต่ก็อาจขอยกเลิกหรือยกสิทธิของตนให้แก่ภรรยาคนอื่นแทนได้หากว่าสามีเห็นชอบ ดังที่ปรากฏหลักฐานที่ท่านหญิงเซาะเดะฮ์ ﷺ ซึ่งเป็นภรรยาคนหนึ่งของท่านนบี ﷺ นางได้ยกสิทธิในเวลากลางวันให้แก่ท่านหญิงอาอิชะฮ์ ﷺ (ภรรยาอีกคนของท่าน) ดังนั้นท่านนบี ﷺ จึงได้เพิ่มเวลาซึ่งเดิมเป็นของท่านหญิงเซาะเดะฮ์ ﷺ ให้แก่ท่านหญิงอาอิชะฮ์ ﷺ

²⁶ หะดีษบันทึกโดย Abū Dāwūd หะดีษหมายเลข 2243

²⁷ หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy หะดีษหมายเลข 4782

- (...وَلَقَدْ قَالَتْ سَوْدَةُ بِنْتُ زَمْعَةَ حِينَ أَسْنَتْ وَفَرِقَتْ أَنْ يُفَارِقَهَا رَسُولُ اللَّهِ -
 صلى الله عليه وسلم- يَا رَسُولَ اللَّهِ يَوْمِي لِعَائِشَةَ. فَقَبِلَ ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ -
 صلى الله عليه وسلم) ²⁸

ความว่า เมื่อท่านหญิงเซาะฮะฮ์ บินติ ซัมอะฮ์ ได้แก่ขราลงและเกรงว่าท่านศาสนทูตของอัลลอฮ์อาจจะหย่าขาดจากนาง นางจึงกล่าวว่า “โอ้ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ ฉันขอยกเวลากลางวันของฉันให้แก่อาอิชะฮ์” และท่านนบี ﷺ ก็ยอมรับข้อเสนอดังกล่าว

1.2.2.5 ในครอบครัวที่ประกอบด้วยภรรยาหลายคนนั้นการให้ความเท่าเทียมกันในด้านความรู้สึกเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก แม้แต่ท่านศาสนทูตของอัลลอฮ์ ﷺ ท่านก็ยังมีความรู้สึกต่อภรรยาคนหนึ่งมากกว่าอีกคนหนึ่ง แต่กระนั้นในด้านการแบ่งเวลา ทรัพย์สิน ปัจจัยยังชีพที่สามารถควบคุมได้ก็ต้องให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างภรรยาทุกคน ดังที่ปรากฏว่าท่านเราะฮ์ลุลอฮ์ ﷺ ได้เคยอ้อนวอนขอต่ออัลลอฮ์ ﷻ ว่า

((اللَّهُمَّ هَذَا قَسَمِي فِيمَا أَمْلِكُ فَلَا تَلْمَنِي فِيمَا تَمْلِكُ وَلَا أَمْلِكُ)) ²⁹

ความว่า โอ้อัลลอฮ์ นี่คือการแบ่งของข้าพระองค์ในสิ่งที่ข้าพระองค์มีอยู่ ดังนั้นโปรดอย่าได้ตำหนิข้าพระองค์เลย ในการแบ่ง(ความรักใคร่) ซึ่งมีแต่พระองค์เท่านั้นที่สามารถควบคุมได้

1.2.2.6 ศาสนาอิสลามถือว่าการสร้างครอบครัวเป็นการปฏิบัติศาสนกิจประการหนึ่ง ซึ่งเป็นศาสนกิจที่สอดคล้องกับสามัญสำนึกของมนุษย์ อิสลามไม่สนับสนุนการที่บุคคลหนึ่งสละความต้องการทางโลกเพื่อมุ่งสู่การภักดีต่อพระเจ้า ในอดีตเคยมีกลุ่มคนที่คิดจะปฏิบัติเช่นนี้ แต่เมื่อท่านเราะฮ์ลุลอฮ์ ﷺ ทราบ ท่านก็ปฏิเสธอย่างรุนแรง ดังที่ปรากฏว่ามีรายงานจากท่านอนัส บิน มาลิก กล่าวว่า

((جاء ثلاث رهط إلى بيوت أزواج النبي صلى الله عليه و سلم يسألون عن عبادة النبي صلى الله عليه و سلم فلما أخبروا كأنهم تقالوها فقالوا أئین نحن من النبي صلى الله عليه و سلم ؟ قد غفر الله له ما تقدم من ذنبه وما تأخر قال

²⁸ หะดีษบันทึกโดย Abū Dāwūd หะดีษหมายเลข 2137

²⁹ หะดีษบันทึกโดย al-Tirmidhiy หะดีษหมายเลข 1394, Abū Dāwūd: 2136

أحدهم أما أنا فإني أصلي الليل أبدا وقال آخر أنا أصوم الدهر ولا أفطر وقال
آخر أنا أعتزل النساء فلا أتزوج أبدا فجاء رسول الله صلى الله عليه و سلم
فقال (أنتم الذين قلتم كذا وكذا ؟ أما والله أتى لأخشاكم لله وأتقاكم له
لكي أصوم وأفطر وأصلي وأرقد وأتزوج النساء فمن رغب عن سنتي فليس
مني))³⁰

ความว่า มีคน 3 คนได้มายังบ้านภรรยาของท่านนบี ﷺ เพื่อสอบถามถึงการปฏิบัติศาสนกิจของท่าน เมื่อทราบแล้วพวกเขาทำประหนึ่งว่าการกิจของท่านยังน้อยนัก พวกเขาจึงกล่าวว่า เราจะปฏิบัติเหมือนกับท่านนบี ﷺ ไม่ได้หรอกเพราะท่านได้รับการอภัยโทษทั้งในอดีตและอนาคต พวกเขาคนหนึ่งจึงกล่าวว่า ฉันจะละหมาดคำคืนตลอดไป ส่วนอีกคนหนึ่งกล่าวว่า ฉันจะถือศีลอดทุกวันไปตลอดกาล และอีกคนหนึ่งได้กล่าวว่า ฉันจะห่างไกลจากผู้หญิงและจะไม่แต่งงานตลอดชีวิต เมื่อท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ ทราบเรื่องจึงได้มาหาพวกเขา ท่านกล่าวว่า พวกท่านคือผู้ที่กล่าวเช่นนั้นหรือ ขอสาบานต่ออัลลอฮ์ฉันเป็นผู้ที่เกรงกลัวต่ออัลลอฮ์ ﷻ มากที่สุดในหมู่พวกท่าน แต่ฉันก็ถือศีลอดและก็ละศีลอด ฉันละหมาดในยามคำคืนและฉันกินนอนพักผ่อน และฉันสมรสกับผู้หญิง ผู้ใดละเลยไม่ปฏิบัติตามแนวทางของฉัน เขาก็ย่อมไม่ใช่พวกของฉัน

1.2.2.7 การแต่งงานในอิสลามนั้นมิได้เป็นไปเพื่อสนองความปรารถนาทางธรรมชาติของมนุษย์เท่านั้น แต่ยังมีจุดมุ่งหมายที่ลึกซึ้งเกินกว่าที่มนุษย์จะมองเห็นทางกายภาพได้ การแต่งงานจะช่วยให้มนุษย์ลดสายตาดำลง สร้างความสงบให้เกิดแก่จิตใจและป้องกันการละเมิดผิดประเวณี เช่นเดียวกันนั้น การที่ศาสนาอิสลามอนุญาตให้ผู้ชายสามารถมีภรรยาได้หลายคนนั้นก็เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายและเสื่อมเสียศีลธรรมในสังคมที่อาจมีมูลเหตุจากความต้องการทางธรรมชาติของมนุษย์ ดังที่ท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ ได้ให้คำแนะนำแก่บรรดาชายที่มีความสามารถในการแต่งงานให้จัดการแต่งงาน หรือหากยังไม่มีความสามารถก็ให้ถือศีลอดเป็นการทดแทน ท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ ได้กล่าวว่า

³⁰ หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy หะดีษหมายเลข 4776

« يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَغْضُ لِلْبَصْرِ وَأَحْصَنُ
لِلْفَرْجِ وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ»³¹

ความว่า โอิชชายหนุ่มทั้งหลาย ในหมู่พวกท่านผู้ใดที่มีความสามารถที่จะ
แต่งงาน ก็จงแต่งงานเถิด เพราะการแต่งงานจะทำให้สายตาของท่านลด
ต่ำลง และปกป้องอวัยวะเพศได้ดียิ่ง และผู้ที่ไม่มีความสามารถ ให้เขาจงถือ
ศีลอดเถิดเนื่องจากมันจะปกป้องกันได้

1.2.2.8 เป็นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าในยุคสมัยปัจจุบันประชากรเพศหญิงได้เพิ่มจำนวน
มากกว่าเพศชายอย่างรวดเร็ว ผู้ชายที่มีความรู้ศาสนาและมีคุณสมบัติเหมาะสมแก่การเป็นผู้นำ
ครอบครัวและสร้างประชาชาติอิสลามที่ตื้นนั้นก็มียุ่่น้อย ในขณะที่เดียวกันผู้หญิงที่ดีและประพฤติ
ตนอยู่ในกรอบของศาสนานั้นมีอยู่จำนวนมาก ดังนั้นการที่อัลลอฮ์ ﷻ อนุมัติให้ผู้ชายมีภรรยาได้
มากกว่าหนึ่งคนก็เป็นการช่วยให้ผู้ชายที่มีความสามารถในการเลี้ยงดูครอบครัวได้ให้กำเนิดบุตร
ที่ดีและเพิ่มจำนวนประชาชาติมุสลิมที่มีคุณภาพ ดังที่ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้สนับสนุนให้ชาย
แต่งงานกับหญิงที่มีคุณลักษณะพิเศษที่สามารถให้กำเนิดบุตรได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มจำนวน
ของประชาชาติมุสลิม ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้กล่าวว่า

((تَزَوَّجُوا الْوُدُودَ الْوُلُودَ فَإِنِّي مُكَاتِرٌ بِكُمْ الْأُمَّمَ))³²

ความว่า “พวกเจ้าจงแต่งงานกับหญิงที่น่ารักและมีลูกได้ ความจริงนั้นฉัน
จะเอาพวกเจ้าไปประกาศกับบรรดาประชาชาติต่างๆ”

1.2.2.9 การบริหารจัดการให้สมาชิกในครอบครัวทุกคนมีความเป็นอยู่ที่ดีนั้นเป็น
ภารกิจสำคัญที่ผู้นำครอบครัวต้องถูกสอบสวนถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ท่านเราะสูล
ﷺ กล่าวว่า

((أَلَا كَلُّكُمْ رَاعٍ، وَكَلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، فَالْأَمِيرُ الَّذِي عَلَى النَّاسِ رَاعٍ،
وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ، وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُمْ))³³

³¹ หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy หะดีษหมายเลข 4778, Muslim :3464, 3466, Abū Dāwūd: 2046, Ibn Mājah: 1845

³² หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy หะดีษหมายเลข 4778, Abū Dāwūd: 2046

³³ หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy หะดีษหมายเลข 6605; Muslim: 3408, 4828

ความว่า “พึงทราบเถิดว่า ท่านทุกคนมีหน้าที่ และทุกท่านจะต้องรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ของพวกท่าน ผู้นำก็มีหน้าที่ และต้องถูกถามถึงความรับผิดชอบของเขา และคนหนึ่งก็มีหน้าที่ต่อครอบครัว และต้องถูกถามถึงความรับผิดชอบต่อครอบครัวเช่นเดียวกัน”

จากการศึกษาด้วยทออัลหะดีษที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าคำสอนและแบบอย่างที่มาจากศาสนาอิสลามนั้นมุ่งเน้นให้มนุษย์ประสบกับความสงบสุขในการดำเนินชีวิตในโลกนี้ อีกทั้งยังประกันความสงบสุขในโลกหน้า การบริหารครอบครัวที่มีประสิทธิภาพจะเป็นฐานหลักในการสร้างปัจเจกบุคคลที่มีคุณภาพและสร้างสังคมที่เข้มแข็งต่อไป โดยผู้ที่ศรัทธาในอัลลอฮ์ ﷻ และเราะสุล ﷺ ของพระองค์นั้นต้องนำหลักคำสอนของศาสนาไปปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

1.2.3 หนังสือ

จากการศึกษาหนังสือที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติและแนวคิดการมีภรรยาหลายคนในอิสลามของนักวิชาการอิสลามทั้งในและต่างประเทศ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างบางส่วน ดังนี้

1) Muhammad bin Misfir Husīn al-Tawīl (محمد بن مسفر حسين الطويل) ได้เขียนหนังสือชื่อว่า “การมีภรรยาหลายคนในอิสลาม” (تعدد الزوجات في الإسلام) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 2004 ในหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้อธิบายถึงระบบของการมีภรรยาหลายคนในศาสนาอิสลามซึ่งเป็นระบบที่ได้รับการอนุมัติจากอัลลอฮ์ ﷻ และเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนจึงมีความจำเป็นต้องนำเสนอความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับบทบัญญัตินี้ดังกล่าวให้แก่ผู้คนในสังคม หนังสือเล่มนี้ยังได้อธิบายถึงเงื่อนไขการมีภรรยาหลายคนในศาสนาอิสลาม การให้ค่าเลี้ยงดู การให้ความยุติธรรมระหว่างภรรยา เหตุผลสำหรับการมีภรรยาหลายคนในศาสนาอิสลาม และการวิพากษ์วิจารณ์ของสังคมตะวันตกต่อบทบัญญัติของศาสนาอิสลามในเรื่องการมีภรรยาหลายคน

2) Abdu al-Nasir Taufiq al-‘Aatar (عبد الناصر توفيق العطار) ได้เขียนหนังสือชื่อ “การมีภรรยาหลายคนในมุมมองของศาสนา สังคมและกฎหมาย” (تعدد الزوجات من النواحي الدينية والاجتماعية والقانونية) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 1972 โดยในส่วนแรกผู้เขียนได้อธิบายถึงการมีภรรยาหลายคนในศาสนาอิสลามจากทัศนะของนักวิชาการที่หลากหลาย ทั้งจากทัศนะของผู้ที่สนับสนุนและผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการมีภรรยาหลายคนและยังกล่าวถึงสาเหตุที่ศาสนาอิสลามอนุญาตการมีภรรยาหลายคนโดยมาจากสองเหตุผลหลักคือ เพื่อแก้ปัญหาที่เฉพาะเจาะจงและเพื่อแก้ปัญหาของสังคม นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้วิเคราะห์ถึง ปัญหา สาเหตุของปัญหาและผลกระทบในด้านต่างๆของ

ครอบครัวที่มีภรรยาหลายคน ในส่วนที่สองผู้เขียนได้เปรียบเทียบแนวคิดการมีภรรยาหลายคนใน คัมภีร์ต่างๆ คือ คัมภีร์เตารอต คัมภีร์อินญีล และในคัมภีร์อัลกุรอาน รวมไปถึงการอธิบายอรรถาธิบายของอัลกุรอานที่กล่าวถึงการมีภรรยาหลายคนอย่างละเอียด และในส่วนสุดท้ายผู้เขียนได้กล่าวถึงกฎหมายอิสลามว่าด้วยการมีภรรยาหลายคนในบริบทต่างๆ คือ ในประเทศแถบอาหรับ แอฟริกาและในแถบยุโรป

3) Muhammad Bin Muhammad Shita' Abu Sa'aad (محمد بن محمد شتاء ابو سعد) ได้เขียนหนังสือชื่อ “การมีภรรยาหลายคนกับความท้าทายของกฎหมายอิสลามในการหยุดยั้งการขยายตัวของบูรพาคดีศึกษา” (تعدد الزوجات - إعجاز تشريعي يوقف المد الاستشراقي) ในหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้แบ่งเนื้อหาออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นการอธิบายถึงกฎหมายที่ว่าด้วยการมีภรรยาหลายคนในศาสนาอิสลาม โดยการวิเคราะห์ด้วยบทหลักฐานจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ และทัศนะของบรรดาอุลามอ์ อีกทั้งได้อธิบายถึงวิหยปัญหาของการอนุมัติการมีภรรยาหลายคน กล่าวคือเป็นความเมตตาจากอัลลอฮ์ ﷻ ในการแก้ปัญหาที่ผู้หญิงในสังคมมีจำนวนมากที่ยังขาดผู้ให้การดูแล เป็นการตอบสนองธรรมชาติความต้องการของมนุษย์และที่สำคัญเป็นช่องทางหนึ่งในการนำศาสนาแห่งอิสลามไปยังมนุษยชาติ ในส่วนที่สองผู้เขียนได้นำเสนอคำอธิบายของบรรดานักวิชาการอิสลามในการตอบโต้และไขข้อสงสัยของนักบูรพาคดี การมีภรรยาหลายคนในศาสนาอิสลามนั้นเป็นประเด็นที่เป็นที่สนใจและถูกวิพากษ์จากสื่อต่างๆ อยู่ตลอดเวลา อาทิเช่น การกล่าวหาว่าเป็นการสร้างปัญหาให้แก่สังคม เป็นต้น

4) Ahmad al-Husayn (احمد الحسين) ได้เขียนหนังสือชื่อว่า “เพราะเหตุใดถึงโจมตีการมีภรรยาหลายคน?” (لماذا الهجوم على تعدد الزوجات؟) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ 1990 เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้อธิบายให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ของวัฒนธรรมการมีภรรยาหลายคนในชนชาติต่างๆ คือ จีน อินเดีย เปอร์เซีย อียิปต์ โรมัน และกรีซ รวมทั้งเปรียบเทียบการมีภรรยาหลายคนในแต่ละยุคสมัย คือยุคก่อนอิสลาม ยุคของบรรดาชาวกัมภีร์ และยุคอิสลาม โดยยึดหลักฐานจากอัลกุรอานและอัลสุนนะฮ์ และยังกล่าวถึงวิหยปัญหาของการที่ศาสนาอิสลามอนุญาตให้มีภรรยาได้มากกว่าหนึ่งคนในแง่มุมต่างๆ กล่าวคือ เป็นการช่วยเหลือแก่หญิงหม้ายหลังสภาวะสงครามที่ชายจำนวนมากต้องสูญเสียชีวิต เป็นการแก้ปัญหาที่ผู้หญิงในปัจจุบันมีจำนวนมากกว่าผู้ชาย แก้ปัญหาในกรณีที่ภรรยาป่วยเป็นโรคเรื้อรังหรือไม่สามารถให้กำเนิดบุตรแก่สามีได้ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้ตอบโต้ประเด็นที่นักวิชาการชาวตะวันตกโจมตีอิสลามอย่างหนักในเรื่องระบบการมีภรรยาหลายคน และปิดท้ายด้วยการนำเสนอให้ผู้อ่านได้เข้าใจอย่างกระจ่างชัดถึงเหตุผลของการมีภรรยาทั้ง 11 คนของท่านเราะซูลอฮ์ ﷺ

5) ‘Aisūm Muhammad al-Sharīf (عصام محمد الشريف) ได้เขียนหนังสือชื่อว่า “จุดยืนของสตรีที่ดีเมื่อสามีมีภรรยาหลายคน” (موقف المرأة الصالحة من تعدد الزوجات) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ.2002 เนื้อหาโดยรวมของหนังสือเล่มนี้เป็นกรกล่าวแนะนำแก่ครอบครัวที่ประกอบด้วยภรรยา มากกว่าหนึ่งคนตามวิถีของอิสลาม เพื่อที่ครอบครัวซึ่งอยู่ในสภาวะดังกล่าวสามารถมีชีวิตที่สงบสุข และได้รับความพึงพอใจจากอัลลอฮ์ ﷻ ความเข้าใจในหลักการของศาสนาที่ถูกต้องเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้ที่มีครอบครัวลักษณะนี้ หลักสำคัญดังกล่าวประกอบด้วย 1) ต้องยอมรับและจำนนต่อกฎเกณฑ์ของอัลลอฮ์ ﷻ 2) เป็นการพิสูจน์ถึงความศรัทธาของบุคคลหนึ่งในกอลูอูและกอดร์ของพระองค์ 3) เป็นสาเหตุหนึ่งที่จะทำให้อัลลอฮ์ ﷻ ยกสถานะของนางให้สูงส่งและเพิ่มพูนความศรัทธาให้แก่นาง 4) เป็นการไม่สนับสนุนแนวคิดที่ผิดกับหลักการอิสลาม เช่นการมีความสัมพันธ์ในแบบที่อิสลามไม่อนุมัติ 5) ต้องให้ความยุติธรรมทั้งที่เป็นวาจาและการปฏิบัติ 6) ผู้เป็นภรรยาต้องดูแลหัวใจตนเอง อย่าให้มีความรู้สึกเกลียดชังหรือไม่พอใจต่อสามี 7) อย่าได้เศร้าโศกเสียใจ 8) ภรรยาต้องให้เกียรติแก่ผู้เป็นสามี มอบสิทธิที่ผู้เป็นสามีพึงได้รับและแสวงหาความพึงพอใจจากเขา 9) สามีและภรรยาต้องช่วยเหลือกันในการเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ 10) มั่นใจจากอัลลอฮ์ ﷻ ให้มีจิตใจที่หนักแน่นและขอทานำจากพระองค์ 11) การมอบหมายต่ออัลลอฮ์ ﷻ และหวังในความเมตตาจากพระองค์ และสุดท้าย 12) มีความอดทนให้มาก แนวทางที่กล่าวมาทั้งหมดมีความสำคัญอย่างยิ่ง ผู้เป็นสามีและภรรยาต้องทำความเข้าใจระหว่างกันและนำไปสู่การปฏิบัติให้ได้มากที่สุด ด้วยทางนำของอิสลามเท่านั้นที่จะทำให้ชีวิตครอบครัวสงบสุขได้

6) ‘Aābid Tawfiq al-Hāshimiy (عابد توفيق الهاشمي) ได้เขียนหนังสือชื่อว่า “การมีชีวิตครอบครัวที่สงบสุขตามแนวทางของอิสลาม” (سعادة الأسرة المسلمة في جنة الدنيا بالحياة المطمئنة) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ.2006 หนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้อธิบายถึงความสำคัญของการแต่งงาน การดำรงชีวิตคู่ของสามีภรรยา และเงื่อนไขของการเป็นสตรีมุสลิมที่จะได้รับความโปรดปรานจากเอกองค์จากอัลลอฮ์ ﷻ ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ได้แบ่งออกเป็น 4 ส่วนด้วยกัน ส่วนแรกกล่าวถึง ศาสนาอิสลามเข้าใจธรรมชาติความต้องการของมนุษย์จึงสนับสนุนการสร้างครอบครัว ส่วนที่สองได้อธิบายถึงเด็กและผู้หญิงในทัศนะของอิสลาม โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับการดูแลสตรีและเด็กตามหลักการของศาสนาอิสลาม ข้อยกเว้นบางประการสำหรับสตรี (ที่ได้ถูกมอบให้เป็นหน้าที่ของผู้ชาย) การญาติาค(ต่อสู้อยู่ในสมรภูมิสนามรบ)ของสตรีมุสลิม และจริยธรรมอันงดงามที่สตรีมุสลิมพึงมี ส่วนที่สามอธิบายถึงจุดมุ่งหมายของการแต่งงานในอิสลามและการเตรียมความพร้อมสู่การแต่งงาน และส่วนสุดท้ายผู้เขียนได้นำเสนอแนวทางในการใช้ชีวิตคู่ที่สงบสุขที่ต้องประกอบด้วยการมอบความรักและให้เกียรติซึ่งกันและกัน

7) Karom Hilmi Farhat Ahmad (كرم حلمى فرحات احمد) ได้เขียนหนังสือชื่อว่า “การมีภรรยาหลายคนในทางศาสนา” (تعدد الزوجات فى الأديان) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ.2001 ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้กล่าวเชิงเปรียบเทียบแนวคิดของการมีภรรยาหลายคนของศาสนายิว คริสเตียน และอิสลาม คำวิพากษ์วิจารณ์จากต่างศาสนิก การให้ความยุติธรรมแก่บรรดาภรรยา ตลอดจนข้อจำกัดเงื่อนไข และกฎหมายอิสลามว่าด้วยการมีภรรยาหลายคน ผลสืบเนื่องจากการอนุมัติเรื่องดังกล่าวนั้น ส่งผลดีต่อผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย การนำบทบัญญัตินี้ไปใช้อย่างผิดวิธี รวมทั้งระบบทางศีลธรรมของการมีภรรยาหลายคน และในส่วนท้ายเป็นการอธิบายถึงเหตุผลที่ท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ มีภรรยาหลายคน และแบบอย่างการบริหารจัดการครอบครัวของท่าน

8) Muhammad Bin Ibrahim Ahmad (محمد بن إبراهيم أحمد) ได้เขียนหนังสือชื่อว่า “บางส่วนของความผิดพลาดของผู้เป็นสามี” (من أخطاء الأزواج) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ.1999 ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้กล่าวถึงข้อผิดพลาดบางประการในการครองชีวิตคู่ที่สามีและภรรยา มักจะละเลยหรือไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร ซึ่งดังกล่าวอาจกลายเป็นปัญหาและส่งผลให้การบริหารจัดการครอบครัวเป็นไปอย่างไม่ราบรื่น บางส่วนของข้อผิดพลาดดังกล่าวคือ การที่สามีละเลยการให้ความรู้ด้านศาสนาแก่ภรรยา การตำหนิในข้อเสียของภรรยามากเกินไป การใช้เวลานอกบ้านเป็นส่วนมากทำให้สามีภรรยา มีเวลาพูดคุยกันน้อยลง การที่สามีไม่พาภรรยาเข้าสังคม การที่ภรรยาไม่ดูแลตนเอง และข้อผิดพลาดอื่นๆอีกมากมาย เป็นต้น

9) Muhammad Bin Ibrahim Ahmad (محمد بن إبراهيم أحمد) ได้เขียนหนังสือชื่อว่า “บางส่วนของความผิดพลาดของผู้เป็นภรรยา” (من أخطاء الزوجات) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ.1999 ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้กล่าวถึงข้อผิดพลาดบางประการของบรรดาภรรยาในการครองชีวิตคู่ตามแนวทางของอิสลาม โดยบางส่วนของข้อผิดพลาดดังกล่าวคือ การที่ภรรยาคาดหวังความสมบูรณ์แบบในสามี การไม่พอใจเรื่องเล็กน้อย ไม่เชื่อฟังสามี การบอกเล่าปัญหาในบ้านให้แก่มิตรสหายหรือคนอื่น ๆ ละเลยการสนับสนุนสามีในเรื่องของปฏิบัติความดีและเกรงกลัวต่ออัลลอฮ์ ﷻ การไม่ตอบสนองความต้องการของสามี ไม่ให้ความสำคัญกับการบริการรับใช้สามี การออกจากบ้านโดยไม่ขออนุญาตจากสามี การหึงหวงสามีมากเกินไป การแสดงอาการไม่พอใจอย่างรุนแรงเมื่อสามีต้องการมีภรรยาคนใหม่เพิ่ม และการแต่งตัวอวดความงามต่อหน้าชายอื่น เป็นต้น

10) Abdullah Bin Jārullah al-Jārullah (عبدالله بن جارالله الجارالله) ได้เขียนหนังสือชื่อว่า “เส้นทางสู่ความสุขในชีวิตคู่ตามวิถีแห่งคัมภีร์กุรอานและซุนนะฮ์” (الطريق الى السعادة الزوجية فى ضوء الكتاب والسنة) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ.1987 ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้กล่าวถึงแนวทางในการดำเนินชีวิตคู่ให้ประสบความสำเร็จและถูกต้องตามแบบฉบับของศาสนาอิสลาม โดยเนื้อหาหลักๆเป็นการกล่าวถึงหน้าที่ของสามีและภรรยาในครอบครัว คำแนะนำและข้อ

พึงระวังในการครองชีวิตคู่ ข้อควรปฏิบัติของภรรยาในด้านการวางตัว การแต่งกาย และมารยาทต่างๆ การปฏิบัติต่อทารกแรกเกิด การอบรมเลี้ยงดูบุตร ตลอดจนข้อดีในครอบครัวที่ประกอบด้วยภรรยาหลายคน

11) Khālid Bin Abdu al-Rohman (خالد بن عبدالرحمن) ได้เรียบเรียงหนังสือชื่อว่า “ความประเสริฐของการมีภรรยาหลายคน” (فضل تعدد الزوجات) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ.1992 โดยเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยบทพิศาวา(คำตัดสิน)ของ เชค अबดุลอาซิซ บิน บาซ ในเรื่องการมีภรรยาหลายคนหลักฐานจากอัลกุรอานและหะดีษ คำกล่าวหาจากศัตรูมุสลิมและการปฏิเสธข้อกล่าวหาดังกล่าว ทศนะของนักวิชาการที่หลากหลายต่อการปฏิบัติตามสุนนะฮ์การมีภรรยาหลายคน ศักยภาพของคนหนุ่มปัจจุบันในการดูแลภรรยาหลายคน และความประเสริฐของการมีภรรยาได้มากกว่าหนึ่งคน

12) Ibrāhīm Muhamad al-Jamal (ابراهيم محمد الجمل) ได้เขียนหนังสือชื่อ “การมีภรรยาหลายคนในอิสลามกับการตอบโต้ผู้ต่อต้านในอียิปต์ ” (الرد افترات المعارضين في مصر) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 1983 โดยในส่วนแรกของหนังสือเล่มนี้เป็นการกล่าวถึงวัฒนธรรมการมีภรรยาหลายคนของผู้คนยุคโบราณในประเทศแถบเอเชีย ได้แก่ จีน อินเดีย เปอร์เซีย และอียิปต์ ในประเทศแถบตะวันตก ได้แก่ กรีซและโรมัน ในศาสนาฮีบรูและคริสต์ รวมไปถึงชนเผ่าต่างๆในประเทศแถบแอฟริกาและประเทศอาหรับ ในส่วนที่สองเป็นการอธิบายลักษณะของการมีภรรยาหลายคนตามหลักการของอิสลาม โดยอ้างอิงหลักฐานจากคัมภีร์อัลกุรอาน ซุนนะฮ์ท่านนบี มุฮัมมัด ﷺ และทศนะของบรรดานักวิชาการอิสลาม ในส่วนที่สามเป็นการกล่าวถึงวิหยปัญญาของการมีภรรยาหลายคนในบริบทต่างๆ และในส่วนสุดท้ายเป็นการนำเสนอทศนะที่หลากหลายของนักวิชาการอิสลามที่มีต่อประเด็นการมีภรรยาหลายคนในสังคมปัจจุบัน

13) Abdu al-Tawwab Haykal (عبد التواب هيكل) ได้เขียนหนังสือชื่อ “การมีภรรยาหลายคนในอิสลามและวิหยปัญญาในการแต่งงานหลายครั้งของท่านนบี ﷺ การลงล้างข้อสงสัยและตอบโต้แนวคิดนักบูรพาคดี” (تعدد الزوجات في الإسلام أزواج النبي ﷺ دحض شبهات ورد مفتريات) (وحكمة التعدد في) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 1982 เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้เป็นการกล่าวถึงบทบัญญัติการมีภรรยาหลายคนในศาสนาอิสลามในแง่ของกฎหมายครอบครัวอิสลาม เหตุผลของการจำกัดจำนวนภรรยาแทนการสั่งห้าม เหตุผลและวิหยปัญญาการมีภรรยาหลายคนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ตลอดจนการตอบโต้แนวคิดที่ผิดๆของบรรดานักบูรพาคดีและนักคิดชาวตะวันตกที่วิพากษ์วิจารณ์การมีภรรยาหลายคนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

14) Romdān Hāfiz (رمضان حافظ) ได้เขียนหนังสือชื่อ “วิธีทำให้การใช้ชีวิตคู่มีความสุขอยู่เสมอ” (كيف تسعدين زوجك وتحافظين عليه) หนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงเทคนิคสำหรับผู้เป็น

ภรรยาในการครองชีวิตคู่อย่างมีความสุข ซึ่งภรรยาต้องศึกษาเรียนรู้การใช้ชีวิตคู่ตามแนวทางอิสลาม และศิลปะการอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคม ในทุกย่างก้าวของการดำเนินชีวิตทั้งคู่ต้องมุ่งหวังความเมตตาจากอัลลอฮ์ ﷻ ภรรยาต้องเข้าใจบุคลิกลักษณะของผู้เป็นสามีพร้อมทั้งช่วยเหลือและสนับสนุนเขาให้ประสบความสำเร็จในทุกด้านของชีวิต ภรรยาต้องเข้าใจและยอมรับสภาพความอ่อนแอในตัวสามีให้ได้ หากประสบปัญหาในการใช้ชีวิตคู่ก็ควรหาวิธีจัดการแก้ไขอย่างรอบคอบ มีเหตุผลและสอดคล้องกับแนวทางของศาสนาให้มากที่สุด

15) Taqīy al-Dīn al-Nabhānīy (تقي الدين النبهاني) ได้เขียนหนังสือชื่อ “ระบบสังคมในอิสลาม” (النظام الاجتماعي في الإسلام) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 2003 ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้รวบรวมเนื้อหาเกี่ยวกับการโครงสร้างของสังคมอิสลามซึ่งมีความโดดเด่นจากโครงสร้างสังคมทั่วไป โดยนำเสนอรากฐานของสังคม การสร้างครอบครัว การให้ความสำคัญต่อเรื่องการอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยนำการอธิบายอรรถาธิบายอัลกุรอานของนักวิชาการยุคก่อนมาเสริมความเข้าใจ

16) S.M. Madani Abbasi ได้เขียนหนังสือชื่อ “ครอบครัวของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ” (The Family of the Holy Prophet ﷺ) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ.1995 เป็นวรรณกรรมที่ผู้เขียนได้เขียนเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ และเป็นการตอบโต้ประเด็นที่นักเขียนชาวตะวันตกได้พยายามวิพากษ์วิจารณ์กามีภรรยาหลายคนของท่าน เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ประกอบด้วย ชีวิตครอบครัวของท่าน การสมรสของท่าน ระบบครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนในอิสลาม สถานะของสตรีในศาสนาอิสลาม รวมไปถึงชีวประวัติของบรรดาภรรยาของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ

17) Hammudah ‘Abd al‘Ati ได้เขียนหนังสือชื่อว่า “โครงสร้างครอบครัวในอิสลาม” (The Family Structure in Islam) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 1976 โดยผู้เขียนได้อธิบายถึงพื้นฐานที่สำคัญของการสร้างครอบครัวในอิสลาม ลักษณะโครงสร้างครอบครัวในอิสลาม การแต่งงานในอิสลาม ลักษณะของครอบครัวที่มีภรรยาเกินกว่าหนึ่งคน สิทธิและหน้าที่ของสามีภรรยาในอิสลาม บทบาทของบิดามารดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร หน้าที่ของบุตรต่อบิดามารดา การวางแผนครอบครัว และการจัดการครอบครัวในรูปแบบอิสลาม นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้นำเสนอประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อครอบครัว คือ การหย่าร้างและรายละเอียดในแง่ของหลักการศาสนา รวมไปถึงการแบ่งทรัพย์สินภายหลังการหย่าร้าง เป็นต้น

18) Muhammad Abdul-Rauf ได้เขียนหนังสือชื่อว่า “สตรีและครอบครัวในทัศนะของอิสลาม” (The Islamic view of women and the family) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 1993 โดยผู้เขียนได้อธิบายถึงความเสมอภาคของเพศชายและหญิงในทัศนะของอิสลาม สถานะอันมีเกียรติของสตรีในอิสลาม ความแตกต่างของบทบาทและหน้าที่ของทั้งสองเพศ การแต่งงานและบทบาทหน้าที่ในบ้าน ลักษณะโครงสร้างครอบครัว ครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยาย การอบรมเลี้ยงดูบุตร ปัจจัยที่ส่งผลต่อ

ความไม่มั่นคงของครอบครัว บทบาทหน้าที่ของผู้เป็นลูก ลักษณะของครอบครัวที่มีภรรยาหลายคน และ บทบาทของสตรีต่อการขับเคลื่อนสังคม เป็นต้น

19) Abdullahi Al-Na'a'im ได้เรียบเรียงหนังสือชื่อว่า “กฎหมายครอบครัวอิสลามกับการเปลี่ยนแปลงของโลก” (Islamic Family Law in A Changing World) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 2002 ผู้เรียบเรียงได้นำเสนอการใช้กฎหมายอิสลามในแต่ละภูมิภาคทั่วโลก เป็นรายละเอียดการนำกฎหมายดังกล่าวไปใช้ในทางปฏิบัติในแต่ละประเทศในเรื่องของสิทธิของสตรีมุสลิมในการแต่งกาย ลักษณะครอบครัวมุสลิมในแต่ละภูมิภาค การหมั้น การแต่งงาน การหย่าร้าง ลักษณะครอบครัวที่มีภรรยาหลายคน การอบรมบุตรและการแบ่งทรัพย์สินมรดก

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า วรณกรรมส่วนใหญ่ได้ให้ความสำคัญ เรื่องการบริหารจัดการครอบครัวให้เกิดความสงบสุข การให้ความยุติธรรมแก่บรรดาภรรยา วิทย ปัญหาของการอนุมัติการมีภรรยาหลายคน การตอบโต้คำกล่าวหาของนักบูรพาคดีและนักคิด ชาวตะวันตกที่วิพากษ์วิจารณ์บทบัญญัติการมีภรรยาหลายคนของศาสนาอิสลาม แบบอย่างการบริหาร ครอบครัวของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ตลอดจนสิทธิและบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว และความสมบูรณ์แบบของบทบัญญัติศาสนาอิสลามที่มีความรัดกุม และสอดคล้องกับ โครงสร้างสังคมในทุกยุคสมัย

1.2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนมีตัวอย่างงานวิจัยที่ใกล้เคียง ดังนี้

1) Dhinar Kamesworo (2011) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความเข้าใจของสตรีต่อการมีภรรยาหลายคนของผู้รู้ทางศาสนาอิสลามหรืออูstadz (Persepsi Perempuan Tentang Poligami Yang Dilakukan Para Tokoh Agama Islam “Ustadz”) เป็นลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้หญิงโดยส่วนใหญ่เข้าใจว่า Polygamy คือปรากฏการณ์ที่ชายคนหนึ่งสมรสกับหญิงมากกว่าหนึ่งคน และปรากฏการณ์นี้ถือเป็นบททดสอบที่หนักหน่วงสำหรับผู้ชาย 2) ในความเป็นจริงแล้วไม่มีผู้หญิงคนใดเต็มใจที่จะเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวลักษณะนี้ เพราะธรรมชาติของจิตใจผู้หญิงนั้นจะรู้สึกเจ็บปวดหัวใจเมื่อเห็นสามีของตนไปคลุกคลีหรือติดต่อกับผู้หญิงอื่น 3) มีครอบครัวลักษณะนี้อยู่จำนวนไม่น้อยที่ประสบความล้มเหลวในการบริหารจัดการครอบครัว จึงทำให้คนส่วนใหญ่คิดว่าการมีภรรยาหลายคนนั้นเป็นการสร้างปัญหาให้ครอบครัว จากการวิจัยยังพบว่าบทบัญญัติการมีภรรยาหลายคนในศาสนาอิสลามนั้นมี 2 ทศนะใหญ่ด้วยกัน ทศนะที่หนึ่งกล่าวว่า บทบัญญัติศาสนาอิสลามกำหนดให้ชายมีภรรยาเพียงครั้ง

ละหนึ่งคนเท่านั้น นอกจากผู้ที่มีความสามารถในการให้ความยุติธรรมและอุปการะเลี้ยงดูบรรดาภรรยาและบุตรอย่างเท่าเทียมกันจึงอนุญาตให้มีภรรยามากกว่าหนึ่งคนได้แต่ไม่เกินสี่คน ทศนะที่สองกล่าวว่าบทบัญญัติพื้นฐานของศาสนาอิสลามนั้นกำหนดให้ชายมีภรรยาหลายคน ซึ่งได้ระบุหลักฐานชัดเจนในซูเราะฮ์ อันนิซาอฺ อายะฮ์ที่ 3 และ 129 ส่วนการให้ความยุติธรรมที่กล่าวถึงนั้นคือการให้ความเป็นธรรมในด้านปัจจัยยังชีพหลักที่สามารถควบคุมได้ มิใช่ด้านความรู้สึกหรือการให้ความรักที่ควบคุมได้ยาก

2) Hasan Basri (2009) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง อิทธิพลของการมีภรรยาหลายคนต่อแนวโน้มการเกิดความรุนแรงในครอบครัว (Pengaruh Poligami Terhadap Kecenderungan Kekerasan Dalam Rumah Tangga) ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างและศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนนั้นน้อยมากเมื่อเทียบกับครอบครัวที่มีภรรยาคนเดียว ทั้งนี้เป็นหน้าที่ของผู้นำครอบครัวในการจัดการความรุนแรงดังกล่าว สาเหตุของการเกิดปัญหาในครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนนั้นมาจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก โดยปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงคือปัญหาที่มาจากด้านเศรษฐกิจของครอบครัว

3) Reyna Datin (2007) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ทศนคติของประชาชนต่อการมีภรรยาหลายคน (Poligami dan Persepsi Khalayak) เป็นการศึกษาทัศนคติและความเข้าใจของกลุ่มแม่บ้านในเมืองหนึ่งของประเทศอินโดนีเซียต่อปรากฏการณ์การมีภรรยาหลายคนหลังจากที่ได้รับรู้ผ่านสื่อที่เรียกว่า Tabloid Nova การวิจัยเป็นลักษณะการบรรยายเชิงพรรณนา เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงโดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า หลังจากที่ได้รับความรู้และติดตามเรื่องราวการมีภรรยาหลายคนผ่านสื่อของ Tabloid Nova ทำให้แม่บ้านส่วนใหญ่มีทัศนคติที่เป็นบวกและเข้าใจถึงความจำเป็นของการนำบทบัญญัติเรื่องนี้มาใช้ในสังคมปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

4) Noer Aini Rachman (2007) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีภรรยาหลายคนในทรรศนะของผู้รู้ทางศาสนา กรณีศึกษาผู้ดูแลโรงเรียนปอเนาะแห่งหนึ่งในเมืองกือซามาตัน ประเทศอินโดนีเซีย (Poligami dalam Pandangan Ulama: Studi pada Pengasuh Pondok Pesantren di Kecamatan Kraksaan Kabupaten Probolinggo) เป็นลักษณะงานวิจัยสำรวจเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า บรรดาอุลาม่าส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการที่ผู้ชายจะมีภรรยาหลายคน แต่ต้องมีการจัดการในครอบครัวที่ดีและไม่ทำให้ความมั่นคงของครอบครัวแรกต้องสั่นคลอน นอกจากนี้บรรดาอุลาม่ายังให้ความเห็นว่า การนำบทบัญญัติดังกล่าวมาปฏิบัติในยุคสมัยปัจจุบันนั้นมีความแตกต่างจากยุคสมัยของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในอดีตการมีภรรยาหลายคนนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ในด้านศาสนาและเพื่อแก้ปัญหาในสังคม มิได้มีจุดประสงค์เพื่อสนองอารมณ์ความต้องการส่วนตัว

5) Ardian Didik (2009) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งระหว่างสามีภรรยาในครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนเพื่อรักษาความมั่นคงของครอบครัว (Manajemen Konflik Suami Istri Pada Pasangan Poligami Dalam Mempertahankan Keutuhan Rumah Tangga) โดยศึกษาวิธีการจัดการความขัดแย้งในการสมรสที่ประกอบด้วยภรรยามากกว่าหนึ่งคนที่อาศัยอยู่ในเขตหนึ่งของเมืองโบกอร์ (Bogor) ประเทศอินโดนีเซีย เพื่อให้เกิดความสงบสุขและเป็นรักษาความมั่นคงของครอบครัว เป็นลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพและวิเคราะห์เชิงพรรณนา กรอบทฤษฎีในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานว่าการสื่อสารมีส่วนสำคัญในการจัดการความขัดแย้งระหว่างสามีและภรรยาในครอบครัวที่มีภรรยาหลาย ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพของสมาชิกในครอบครัวจะสามารถจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้

6) Moh. Mahsunudin Malik (2010) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ทศนะของอิหม่ามชาฟีอีและอิบนุกาซีร์ต่อเรื่องการมีภรรยาหลายคน (Pandangan Imam Shafi'I Dan Ibnu Kathir Tentang Poligami) เป็นการศึกษาในเชิงเอกสารถึงทศนะความคิดเห็นของนักวิชาการอิสลามที่สำคัญทั้งสองท่านต่อการมีภรรยาหลายคน ผลการศึกษาพบว่า ตามทศนะของท่านอิหม่ามชาฟีอีและอิบนุกาซีร์ การมีภรรยาหลายคนถือเป็นหลักการดั้งเดิมของศาสนาอิสลาม ส่วนชายที่ไม่สามารถให้ความยุติธรรมแก่บรรดาภรรยาที่อนุญาตให้มีภรรยาเพียงคนเดียว เนื่องจากประชากรมุสลิมในประเทศอินโดนีเซียส่วนใหญ่ยึดถือตามแนวคิดของอิหม่ามชาฟีอี ทศนะในเรื่องการมีภรรยาหลายคนของอิหม่ามชาฟีอี จึงถูกนำมาใช้เพื่อประกอบการร่างกฎหมายของในประเทศอินโดนีเซีย

7) Agus Sunaryo. (2010) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีภรรยาหลายคนในประเทศอินโดนีเซีย (Poligami di Indonesia) เป็นการศึกษาความเคลื่อนไหวของครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนในประเทศอินโดนีเซีย โดย รวมถึงการนำบทบัญญัตินี้ไปใช้ในประเทศอื่นๆ การวิจัยเรื่องนี้เป็น การวิเคราะห์ในเชิงสังคมวิทยา เก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนในประเทศอินโดนีเซียนั้นมีต้นเหตุมาจากปัจจัยดังต่อไปนี้ 1)เกิดจากการตีความหลักฐานจากอัลกุรอานและอัลหะดีษคลาดเคลื่อน 2)ทศนะคติที่แตกต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิงในสังคมปัจจุบัน 3)การนำหลักกฎหมายอิสลามไปปฏิบัติโดยขาดความเข้าใจที่ถูกต้อง ไม่สอดคล้องกับบริบทของสังคมและไม่ตรงตามเจตนารมณ์เดิมของศาสนา ดังนั้นการนำกฎหมายการมีภรรยาหลายคนไปปฏิบัติใช้จึงควรมีการปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์บางประการ เพื่อให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับยุคสมัยมากที่สุด

8) Raihanah Haji Abdullah. (1997) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีภรรยาหลายคนในประเทศมาเลเซีย (Poligami di Malaysia) เป็นการศึกษากฎหมายการมีภรรยาหลายคนในประเทศมาเลเซีย ปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวลักษณะดังกล่าวและแนวทางในการแก้ไข ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งที่เกิดขึ้นในครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนในประเทศมาเลเซียนี้มีสาเหตุ

หลักมาจากการนำทฤษฎีของศาสนาไปปฏิบัติโดยขาดความเข้าใจที่ถูกต้องและไม่ตรงตามเจตนารมณ์ดั้งเดิมของศาสนาอิสลาม แม้ว่าการมีภรรยาหลายคนจะเป็นที่อนุญาตตามหลักการอิสลาม แต่การอนุมัติดังกล่าวต้องเป็นไปเพื่อแก้ปัญหาสังคม จากความเข้าใจที่ผิดพลาดของมุสลิมบางส่วน ส่งผลให้เกิดคำถามและคำวิพากษ์วิจารณ์ติดตามมาอีกมากมาย ด้วยเหตุนี้จึงเป็นหน้าที่ของผู้นำครอบครัวที่จะต้องบริหารจัดการครอบครัวและมอบสิทธิที่สมาชิกทุกคนพึงได้รับอย่างเหมาะสมและสอดคล้องตามหลักการของอิสลาม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความมั่นคงและความสงบสุขในสถาบันครอบครัวให้มากที่สุด

9) Nelva Mina (2008) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเผชิญกับความเครียดของภรรยาคนที่หนึ่งในครอบครัวที่เกิดความรุนแรงเนื่องจากสามีมีภรรยาหลายคน (Coping Stres Istri Pertama Yang Mengalami Kekerasan Dalam Keluarga Poligami) ผู้วิจัยศึกษาถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวที่มีภรรยาหลายคน และวิถีปฏิบัติของภรรยาคนที่หนึ่งในการเผชิญกับความเครียด เป็นลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการสังเกตจากกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนมีสองลักษณะคือ 1) การกระทบกระเทือนด้านจิตใจที่ต้องจำใจรับกับสภาพดังกล่าวและ 2) การได้รับปัจจัยยังชีพที่น้อยกว่าเดิมซึ่งไม่เพียงพอกับความต้องการ โดยครอบครัวที่ภรรยาก็ทำงานนอกบ้านด้วยจะได้รับผลกระทบด้านที่สองน้อยกว่า วิธีการจัดการกับความเครียดที่ต้องเผชิญของภรรยา คือ การไปสังสรรค์กับเพื่อนฝูง การไปศูนย์ฟิตเนสเพื่อออกกำลังกาย การหากิจกรรมอย่างอื่น ๆ ทำเช่น ฟังบรรยายธรรม ดูโทรทัศน์ และอ่านหนังสือ เป็นต้น

10) Mariam Sultan Abdulla Al-Shamasi และ Leon C. Fulcher (2005) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลกระทบของครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนต่อภรรยาคนที่หนึ่งและบุตร ในสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ (The impact of Polygamy on United Arab Emirates' First wives and their children) เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อภรรยาคนแรกและต่อบุตรเมื่อผู้นำครอบครัวไปมีภรรยาเพิ่ม โดยเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามทั้งแบบปลายปิดและปลายเปิด รวมถึงการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group) เก็บข้อมูลจากสมาชิกในครอบครัวและคนรอบข้าง ผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบจะเกิดขึ้นอย่างร้ายแรงเมื่อสามีไปมีภรรยาใหม่โดยที่ขาดการปรึกษาและบอกกล่าวชี้แจงแก่ภรรยาคนแรกอย่างมีเหตุผล และเสี่ยงสะท้อนจากบุตรมากกว่าครึ่งหนึ่งได้กล่าวว่าสังเกตเห็นมารดามีสุขภาพจิตที่ย่ำแย่ อีกทั้งยังส่งผลให้บุตรมีผลการเรียนที่ลดลง และเวลาของครอบครัวที่ได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันก็เหลือน้อยลง

11) Gamal A. Badawi (2004) ได้ศึกษาเรื่อง กฎหมายอิสลามว่าด้วยการมีภรรยาหลายคน (Polygamy in Islamic Law) ได้นำเสนอคำอธิบายที่สร้างความกระจ่างชัดว่า การมีภรรยาหลายคนนั้นเป็นการกระทำที่ผิดหลักศีลธรรมหรือไม่ สถานะทางกฎหมายอิสลามของผู้ที่มีครอบครัว

ลักษณะนี้เป็นอย่างไร การที่ศาสนาอิสลามอนุญาตให้ผู้ชายสามารถมีภรรยาได้มากกว่าหนึ่งคนนั้น เป็นทางออกที่ดีสำหรับบางกรณีหรือไม่ การศึกษาเรื่องนี้จึงทำให้เข้าใจถึงวิหยาของบทบัญญัติ การมีภรรยาหลายคนได้ดียิ่งขึ้น และสำหรับผู้ที่ยังสับสนในอัลลอฮ์ ﷻ อย่างแท้จริงแล้ว เขาก็มีหน้าที่ เพียงยอมรับและปฏิบัติตามโดยไม่จำเป็นต้องสงสัยหรือคลงแคลงใจใดๆในบทบัญญัติของพระองค์

12) Sarimah Binti Said (2003) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง สิทธิของสตรีใน ครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนตามหลักการอิสลาม (The Right of Married Women in Polygamous Marriage in Islam) เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร และค้นพบว่าสำหรับครอบครัวที่สามีมี ภรรยาหลายคนนั้น ภรรยาทุกคนต้องได้รับสิทธิในทุกอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นการอุปการะเลี้ยง ดูและอื่นๆ โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าเป็นภรรยาคนแรกหรือภรรยาคนที่เท่าไร คือภรรยาทุกคนต้อง ได้รับสิทธิที่เหมือนกัน

13) Shahidah Binti Salleh (2004) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีภรรยาหลายคน: กรณีศึกษาในรัฐเปอร์ลิส ประเทศมาเลเซีย (Polygamy: A Case Study in Perlis) เป็นการศึกษาถึง การมีภรรยาหลายคนในหลักชารีอะฮ์อิสลามที่ได้ระบุไว้ในกฎหมายครอบครัวอิสลามของรัฐเปอร์ลิส โดยเป็นกรณีศึกษาของรัฐเปอร์ลิส ผู้วิจัยก็ได้นำเสนอถึงเงื่อนไขต่างๆที่ทางกฎหมายของรัฐได้กำหนด ไว้สำหรับผู้ที่ต้องการมีภรรยา มากกว่าหนึ่งคน พร้อมทั้งศึกษาจากกรณีที่ต้องมีการตัดสินโดยผ่านศาล ชารีอะฮ์ของรัฐ เป็นต้น

14) Ridiafisha Anatri (ม.ป.ป.) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การยอมรับในตนเองของเด็ก วัยรุ่นที่เติบโตในครอบครัวที่บิดามีภรรยาหลายคน (Self Acceptance in Teenagers who have Polygamy Parents) เป็นการศึกษาถึงความสามารถในการยอมรับตนเอง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการ ยอมรับตนเองและกระบวนการปรับตัวของเด็กที่เติบโตมาในครอบครัวที่บิดามีภรรยาหลายคน โดย เป็นลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผ่านการสังเกตและการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า แม้ว่าเด็กวัยรุ่นในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะรับไม่ได้กับการที่บิดาไปมีภรรยาใหม่ แต่ การยอมรับในตนเองของวัยรุ่นกลุ่มนี้ก็อยู่ในระดับที่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเองอยู่ในระดับที่ดีและ สามารถปฏิสัมพันธ์กับสังคมรอบข้างได้ดี การได้เรียนรู้หลักการทางศาสนาควบคู่ไปด้วยจะช่วยให้ เด็กมีทัศนคติที่เป็นบวกและเข้าใจสภาพที่เป็นอยู่ได้ดียิ่งขึ้น

15) Rachel Rinaldo (2011) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทัศนคติของสตรีมุสลิมด้าน คุณธรรมในยุคโลกาภิวัตน์และการถกเถียงกันระหว่างเพศในประเทศอินโดนีเซีย (Muslim Women, Moral Visions: Globalization and Gender Controversies in Indonesia) โดยผู้วิจัยมุ่งที่จะ ศึกษาว่า สตรีมุสลิมมีการปฏิบัติอย่างไรในการทำงานในองค์กรระดับสากล และมีความคิดเห็น อย่างไรต่อสื่ออาจารย์ที่แพร่หลายในสังคม รวมถึงศึกษาว่าสตรีมุสลิมมีทัศนคติอย่างไรต่อการที่ผู้ชาย มุสลิมมีภรรยาได้หลายคน ผลการวิจัยพบว่า สตรีมุสลิมได้เขามามีบทบาทในเวทีระดับโลกและมี

บทบาทในการฟื้นฟูอิสลามโดยผ่านองค์กรระดับประเทศ โดยองค์กรเหล่านี้มีอิทธิพลสร้างผู้หญิงให้เป็นนักการเมืองและเข้ามามีบทบาทในด้านอื่นๆของประเทศ และทัศนคติของผู้หญิงส่วนใหญ่เห็นว่าศาสนาอิสลามมิได้สนับสนุนการมีภรรยาหลายคนแต่อย่างใด โดยผู้ที่ต้องการมีครอบครัวในลักษณะนี้ก็ต้องสามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขที่อัลกุรอานได้วางไว้อย่างแท้จริง

16) আহมัด อัลฟารีดี (2547) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของภริยาตามกฎหมายอิสลาม ศึกษากรณีการปฏิบัติในจังหวัดปัตตานี ผลการศึกษาพบว่า ความยึดมั่นในหลักการอิสลามของกลุ่มสมรสอยู่ในระดับสูง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของภริยาตามกฎหมายอิสลามอยู่ในระดับปานกลาง การได้มาซึ่งสิทธิของภรรยาตามกฎหมายอิสลามซึ่งประกอบด้วยการได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดู การปฏิบัติ การแนะนำสั่งสอนจากสามี และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมนอกครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการปฏิบัติหน้าที่ของภรรยาตามกฎหมายอิสลามประกอบด้วย การเชื่อฟังและปรนนิบัติสามี การดูแลรักษาทรัพย์สินของสามี และการดูแลอบรมบุตรอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน

จากการศึกษาอัลกุรอาน อัลหะดีษ วรรณกรรม และเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าการบริหารจัดการในครอบครัวที่ประกอบด้วยภรรยาหลายคนเป็นสิ่งสำคัญซึ่งต้องอาศัยระบบและการวางแผนที่ดี การบริหารจัดการครอบครัวที่ขาดประสิทธิภาพจะส่งผลกระทบต่อความราบรื่นและสัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัว อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตและพัฒนาการเจริญเติบโตของบุตรอีกด้วย ผู้เป็นสามีและบรรดาภรรยาต้องให้ความร่วมมือในการเสริมสร้างความเข้าใจและความรักระหว่างสมาชิกในครอบครัว สภาพแวดล้อมและบริบทของสังคมมีส่วนสำคัญในการบริหารจัดการครอบครัว โดยเฉพาะสภาพสังคมที่มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม มีความแตกต่างทางความคิดและมีความเสื่อมทรามทางคุณธรรมและศีลธรรม การบริหารจัดการครอบครัวให้เกิดความสงบสุขแก่ทุกคนและอยู่ในกรอบแนวทางของศาสนาถือเป็นความท้าทายที่ต้องอาศัยการเตรียมการและการจัดการที่ดี

1.3 คำถามในการวิจัย

1.3.1 ระบบครอบครัวในอิสลามเป็นอย่างไร และบทบาทนิติการมีภรรยาหลายคนในศาสนาอิสลามมีไว้ว่าอย่างไร

1.3.2 ครอบครัวมุสลิมที่ประกอบด้วยภรรยาหลายคนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี มีลักษณะการบริหารจัดการครอบครัวอย่างไร

1.3.3 การบริหารจัดการในครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนประสบกับปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง มีเงื่อนไขอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการ

1.4 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.4.1 เพื่อศึกษาระบบครอบครัวอิสลามและการมีภรรยาหลายคนในศาสนาอิสลาม

1.4.2 เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

1.4.3 เพื่อศึกษาปัญหาและเงื่อนไขเชิงบริบทที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการของครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ผลการวิจัยสามารถเป็นแนวทางในการบริหารจัดการครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนในด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับหลักการศาสนาและบริบทของพื้นที่

1.5.2 สามารถเป็นแนวทางในการนำเสนอความสมบูรณ์และครอบครัวของระบบครอบครัวในศาสนาอิสลาม ซึ่งได้มีบทบัญญัติที่สามารถรองรับความจำเป็นของมนุษย์ในทุกยุคสมัย เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ผู้สนใจทั้งที่เป็นมุสลิมและมิใช่มุสลิม

1.5.3 ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานและให้ความรู้แก่ผู้ที่มีความประสงค์ในการมีภรรยาหลายคนใช้เป็นแนวทางในการประเมินความพร้อมของตนเอง เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้องและเหมาะสมที่สุด

1.5.4 ผลการวิจัยจะทำให้ทราบถึงปัญหาและเงื่อนไขเชิงบริบทของครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการ ตลอดจนสามารถประเมินถึงความเหมาะสมในการนำรูปแบบครอบครัวลักษณะมาปฏิบัติในสังคมมุสลิมปัจจุบัน

1.6 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการบริหารจัดการครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร(Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาระบบครอบครัวในอิสลามและบทบัญญัติที่ว่าด้วยการมีภรรยาหลายคน จากอัลกุรอาน อัลหะดีษ หนังสือและตำราที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนศึกษาการบริหารจัดการในครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนจากสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ในสังคมอำเภอเมือง

จังหวัดปัตตานี โดยการเก็บข้อมูลจากหารลงพื้นที่ภาคสนาม และประยุกต์ใช้การวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological research) เป็นเครื่องมือในการศึกษา เป็นลักษณะการวิจัยที่มุ่งทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตที่บุคคลได้ประสบจากการเป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์

การบริหารจัดการครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนตามวิถีแห่งอิสลามนั้นต้องมีรูปแบบที่สอดคล้องกับบทบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอานและแบบอย่างของท่านมุฮัมมัด ﷺ เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาจากปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นในสังคม จึงไม่มีการกำหนดสมมติฐานไว้ล่วงหน้าเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการคลาดเคลื่อนของข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารจัดการภายในครอบครัวที่มีภรรยามากกว่าหนึ่งคน ตลอดจนศึกษาถึงปัญหาและเงื่อนไขเชิงบริบทที่อาจส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการในครอบครัว โดยทั้งหมดใช้กรอบแนวคิดที่มาจากฐานคำสอนของศาสนาอิสลาม ซึ่งใช้ทฤษฎีที่มาจากคำสอนในอัลกุรอานและอัลหะดีษเป็นหลัก

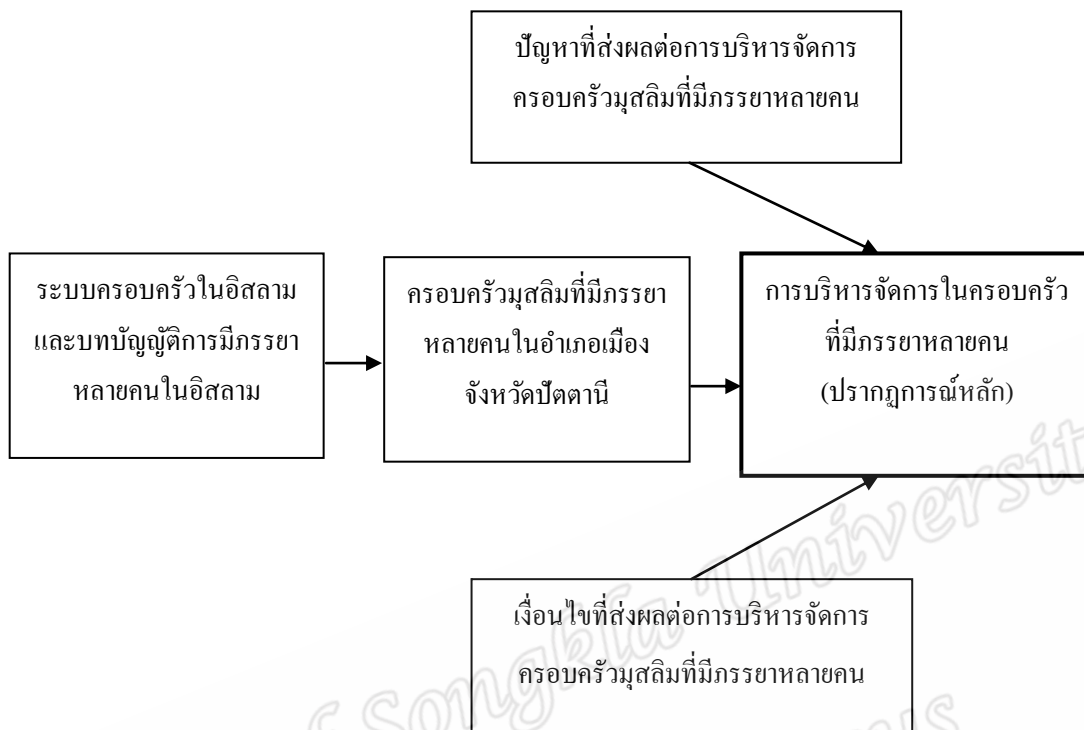
การออกแบบกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย จะเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก(Purposeful Sampling) โดยเป็นการเลือกแบบไม่มีโครงสร้างที่เคร่งครัด (ชาย โพลิตา, 2549: 128) ซึ่งประชากรเป้าหมาย คือ สามี และภรรยาของครอบครัวมุสลิมที่ประกอบด้วยภรรยาหลายคนในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ใช้แนวคำถามประกอบการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้วิธีการแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ในการเก็บข้อมูลเพื่อเข้าถึงกลุ่มกรณีศึกษาในลำดับต่อไป ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความครอบคลุม ผู้วิจัยได้แบ่งการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ออกเป็นกลุ่มย่อยดังต่อไปนี้

- 1) กลุ่มผู้เป็นสามี จำนวน 5 ครอบครัว
- 2) กลุ่มผู้เป็นภรรยา จำนวน 5 ครอบครัว

กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีลักษณะร่วมคือมีลักษณะครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนเหมือนกันและมีลักษณะต่างกันที่การประกอบอาชีพ ซึ่งดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อรูปแบบการบริหารจัดการครอบครัวที่ได้ผลลัพธ์ที่แตกต่างกันไป

โดยสรุป ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิดพื้นฐานในการวิจัยเพื่อศึกษาการบริหารจัดการครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ดังนี้ (ดูภาพที่ 1.1)

แผนภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดพื้นฐานในการวิจัย: การบริหารจัดการครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดข้อตกลงเบื้องต้นไว้ ดังนี้

1.7.1 การอ้างอิงอัลกุรอานผู้วิจัยจะใช้มาตรฐานการอ้างอิงโดยระบุชื่อสูเราะฮ์และลำดับอายะฮ์ เช่น อัลบาคอเราะฮ์: 45 หมายถึง สูเราะฮ์ อัลบาคอเราะฮ์ อายะฮ์ ที่ 45

1.7.2 การอ้างอิงอัลหะดีษผู้วิจัยจะอ้างอิงผู้บันทึกหะดีษและหมายเลขหะดีษ เช่น (หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy หะดีษ หมายเลข 2238) โดยใช้การเขียนแบบเชิงอรรถ

1.7.3 การแปลความหมายอายะฮ์อัลกุรอานเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยจะยึดคำกัร้อลกุรอานพร้อมความหมายของสมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ ประเทศไทย ซึ่งจัดพิมพ์และเผยแพร่โดยศูนย์กษัตริย์พะฮัด เพื่อการพิมพ์อัลกุรอานแห่งนครมะดีนะฮ์ มุเนาวเราะฮ์ ฮ.ศ.1419

1.7.4 การแปลตำราหนังสือและเอกสารต่างๆที่เป็นภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยจะแปลความหมายโดยภาพรวม และจะคงรักษาความหมายของข้อความเดิมอย่างสมบูรณ์ที่สุด

1.7.5 การปริวรรตอักษรอาหรับ – ไทย และ อาหรับ – อังกฤษ ผู้วิจัยจะใช้อักษรที่เทียบโดยวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และตารางปริวรรตอักษรของห้องสมุดรัฐสภาอเมริกา

1.7.6 การอ้างอิงผู้วิจัยจะใช้การอ้างอิงแบบนาม – ปี (Author – Date) โดยระบุชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าที่ใช้อ้างอิงในวงเล็บ (...)

1.8 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้สัญลักษณ์ ดังต่อไปนี้

1.8.1 สัญลักษณ์ ﴿﴾ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “สุบหานะฮู วะตะอาลา” หมายถึง “มหาบริสุทธิ์แด่พระองค์และความสูงส่ง” เป็นคำที่ใช้กล่าวสรรเสริญและยกย่องอัลลอฮ์หลังจากที่ได้เอ่ยนามของพระองค์

1.8.2 สัญลักษณ์ ﴿﴾ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “ศ็อลลัลลอฮู อะลัยฮิ วะสลัลม” หมายถึง “ขออัลลอฮ์ ทรงประทานความโปรดปรานและความสันติแก่ท่าน” เป็นคำที่ใช้กล่าว ยกย่องท่านเราะสูล หลังจากที่ได้เอ่ยนามของท่าน

1.8.3 สัญลักษณ์ ﴿﴾ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “อะลัยฮิสสะลาม” หมายถึง “ขออัลลอฮ์ ทรงประทานความความสันติแก่ท่าน” เป็นคำที่ใช้กล่าวยกย่องท่านนะบีต่างๆ หลังจากที่ได้เอ่ยนามของท่าน

1.8.4 สัญลักษณ์ ﴿﴾ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “เราะฎียัลลอฮูอันฮู” หมายถึง “ขออัลลอฮ์ ทรงโปรดปรานแก่เขา” เป็นคำที่ใช้กล่าวให้เกียรติเศาะหาบะฮ์ หลังจากที่ได้เอ่ยนามของพวกเขา

1.8.5 สัญลักษณ์ ﴿﴾ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “เราะฎียัลลอฮูอันฮุม” หมายถึง “ขออัลลอฮ์ ทรงโปรดปรานแก่พวกเขา” เป็นคำที่ใช้กล่าวให้เกียรติบรรดาเศาะหาบะฮ์ หลังจากที่ได้เอ่ยนามของพวกเขา

1.8.6 ﴿...﴾ วงเล็บปีกกาใช้สำหรับอายะฮ์อัลกุรอาน

1.8.7 ((...)) วงเล็บคู่ จะใช้สำหรับตัวบทหะดีษ

1.8.8 (...) วงเล็บเดี่ยวจะใช้สำหรับการเขียนอ้างอิง และการอธิบายศัพท์ที่สำคัญ

1.8.9 “...” อัญประกาศจะใช้สำหรับการแปลอัลกุรอาน อัลหะดีษ ชื่อหนังสือและคำพูดของคนสำคัญ

1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.9.1 การบริหารจัดการ หมายถึง การวางแผน การจัดการ และการควบคุมดูแลครอบครัวที่ประกอบด้วยภรรยามากกว่าหนึ่งคนเพื่อให้สมาชิกทุกคนมีความเป็นอยู่ที่ดีและสอดคล้องตามแนวทางของศาสนาอิสลาม

1.9.2 ครอบครัวมุสลิม หมายถึง กลุ่มของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือดและศรัทธาในศาสนาอิสลาม ถูกผูกมัดไว้ด้วยเงื่อนไขของการแต่งงานที่ถูกต้องตามหลักการของศาสนาสมาชิกในครอบครัวมักจะประกอบไปด้วยบิดามารดาและบุตร

1.9.3 ภรรยาหลายคน หมายถึง การที่ชายคนหนึ่งซึ่งเป็นมุสลิมสมรสกับหญิงมากกว่าหนึ่งคนแต่ไม่เกินสี่คนในคราวเดียวกัน

1.9.4 ความยุติธรรม หมายถึง การที่สมาชิกทุกคนในครอบครัวได้รับการดูแลและการปฏิบัติจากผู้นำครอบครัวอย่างเป็นธรรม ได้รับสิทธิที่ขึ้นพื้นฐานที่ศาสนากำหนดอย่างครบถ้วน อาทิเช่น ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า อาหาร

1.9.5 ค่าอุปการะเลี้ยงดู หมายถึง ค่าอุปการะเลี้ยงดูที่ได้รับจากสามี เช่น ค่าอาหาร ค่าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ต่างๆ ในบ้าน

1.9.6 การให้ความรู้ศาสนา หมายถึง การสอนหรือถ่ายทอดสิ่งที่เป็นคำสอนของศาสนาอิสลาม ซึ่งรวมถึงหลักศรัทธาหรือหลักปฏิบัติที่สำคัญ เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความตระหนักและมีวิถีการดำเนินชีวิตตามครรลองศาสนา

1.9.7 การอบรมเลี้ยงดูบุตร หมายถึง การอบรมขัดเกลาเพื่อสั่งสอนให้บุตรเติบโตมาเป็นบุคคลที่อยู่ในแนวทางของศาสนา ตลอดจนสามารถปฏิบัติตามคำสั่งใช้และหลีกเลี่ยงจากคำสั่งห้ามต่างๆ ของศาสนาได้

1.9.8 การจัดการความขัดแย้ง หมายถึง เหตุการณ์ปกติที่สามารถเกิดขึ้นในทุกครอบครัว ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากความแตกต่างทางความคิด ความเข้าใจ หรือเป้าหมาย เมื่อเหตุการณ์ลักษณะนี้เกิดขึ้นจำเป็นต้องควบคุมและหาข้อสรุปที่เป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายมากที่สุด

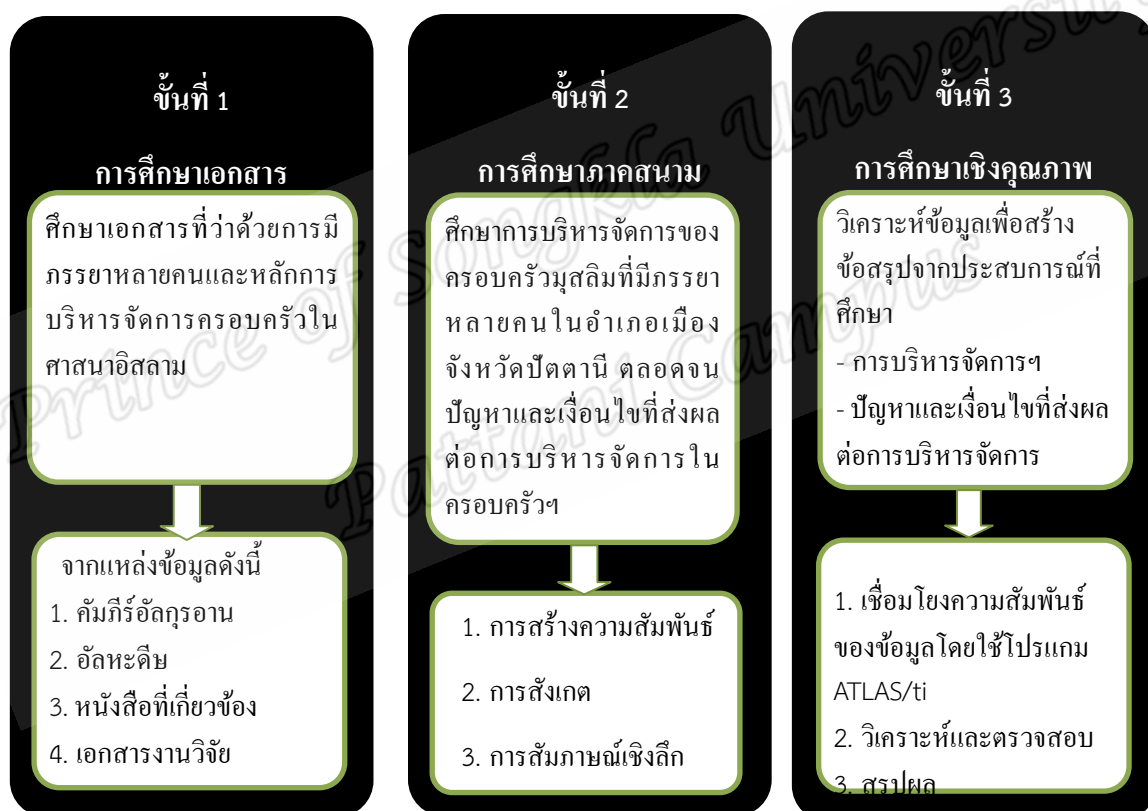
1.9.9 การจัดการอารมณ์และความเครียด หมายถึง การควบคุมตนเองให้อยู่ในสภาวะที่สงบเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์หรือปัญหาต่างๆ ความเครียดเป็นภาวะจิตใจที่เป็นผลจากการที่บุคคลต้องปรับตัวต่อสิ่งเร้าต่างๆ รอบข้าง เมื่ออยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่กดดันแล้วขาดการควบคุมที่ดีจะส่งผลให้เกิดความทุกข์และความไม่สบายใจ

1.10 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการบริหารจัดการของครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ขั้นตอน กล่าวคือ เริ่มแรกเป็นการวิจัยเชิงเอกสารเพื่อศึกษาถึงระบบครอบครัวในอิสลามจากอัลกุรอาน อัลหะดีษและตำราที่เกี่ยวข้อง ขั้นที่สองเป็นการศึกษาภาคสนาม โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากครอบครัวที่เป็นกรณีศึกษา และขั้นสุดท้ายเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล (ดูแผนภาพที่ 1.2 ประกอบ)

ภาพที่ 1.2 แสดงกรอบการดำเนินวิจัยการบริหารจัดการครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนแรกจะเป็นการศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะศึกษาซึ่งจะนำมาประกอบเป็นกรอบแนวคิดและเป็นฐานสำคัญสู่การวิจัยในขั้นต่อไป ขั้นต่อมาเป็นการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ตีความและสร้างเป็นข้อสรุปการบริหารจัดการครอบครัวมุสลิมในขั้นสุดท้าย

วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย การเลือกพื้นที่ที่จะศึกษา แบบแผนการวิจัย เครื่องมือในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสร้างข้อสรุประดับมโนทัศน์จากปรากฏการณ์ที่ศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.10.1 พื้นที่ที่เลือกศึกษา

ผู้วิจัยได้เลือกที่จะศึกษาการบริหารจัดการของครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี จากข้อมูลที่สำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติของจังหวัดได้ทำการสำรวจจำนวนประชากรและจำนวนครัวเรือนในเขตจังหวัดปัตตานีพบว่า อำเภอเมืองปัตตานีมีจำนวนประชากรมากถึง 123,517 คน เป็นเพศชาย 60,458 คน เพศหญิง 63,059 คน และมีจำนวนบ้านมากถึง 37,356 ครัวเรือน (สำนักบริหารทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2553) เนื่องจากบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่มีกรยอมรับรูปแบบครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนเท่าที่ควร และด้วยข้อจำกัดหลายประการที่ทำให้ผู้ที่มีครอบครัวลักษณะดังกล่าวไม่สามารถเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลได้ จึงทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถตรวจสอบจำนวนครัวเรือนของครอบครัวลักษณะนี้จากฐานข้อมูลสถิติขององค์กรใดๆ ได้ จากการสอบถามผู้ให้ข้อมูลหลายท่านทำให้ทราบว่า มีครอบครัวลักษณะนี้อยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก จึงต้องใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) เพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งนี้เพื่อให้เป็นประโยชน์ในการเปรียบเทียบและวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บข้อมูลจากกรณีศึกษาของครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงกรณีศึกษาจึงได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อความครบถ้วนของข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

1. เป็นบุคคลที่อยู่ในครอบครัวที่มีภรรยามากกว่า 1 คน แต่ไม่เกิน 4 คน โดยไม่จำเป็นต้องเป็นหัวหน้าครัวเรือน แต่เป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวได้ดี (อาจเป็นสามีหรือภรรยาก็ได้)
2. มีที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
3. มีการใช้ชีวิตในลักษณะครอบครัวที่มีภรรยามากกว่าหนึ่งมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี
4. ยินดีให้ความร่วมมือในการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เชิงลึก

จากการพิจารณาจากเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้จำนวนครอบครัวที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 10 ครอบครัว และได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็นกลุ่มย่อยดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1.1 แสดงรายละเอียดกรณีศึกษาที่ใช้ในการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์

กลุ่มที่	ลักษณะเฉพาะ	จำนวน (รอบครัว)
1	ผู้นำครอบครัว (มีภรรยามากกว่า 1 คน)	5
2	ภรรยา (สามีมีภรรยามากกว่า 1 คน)	5
	รวมทั้งสิ้น	10

กรณีศึกษาทั้งหมดมีลักษณะร่วมคือครอบครัวที่ประกอบด้วยภรรยาหลายคนเหมือนกันและมีลักษณะต่างกันที่การประกอบอาชีพ พื้นฐานทางครอบครัว และความเคร่งครัดในเรื่องศาสนา ซึ่งดังกล่าวจะส่งผลต่อรูปแบบการบริหารจัดการครอบครัวที่แตกต่างกัน

1.10.2 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) เป็นการวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยาแบบมุ่งพรรณนา ภายใต้กรอบแนวคิดที่มาจากหลักการและข้อบัญญัติต่างๆ ของศาสนาอิสลาม โดยผู้วิจัยใช้โปรแกรม Atlas.ti เป็นเครื่องมือช่วยในการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปจากปรากฏการณ์จริงที่ศึกษา

1.10.3 เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในขั้นนี้เป็นการสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยสร้างแนวคำถามเพื่อใช้ประกอบการสัมภาษณ์โดยกำหนดขอบเขตคำถามให้ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษาในการบริหารจัดการครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคน ซึ่งแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ได้มาจากการจากการทบทวนบทบัญญัติในอัลกุรอานและอัลหะดีษเกี่ยวกับระบบครอบครัวในอิสลาม ตลอดจนจากการศึกษาแนวคิดและวรรณกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกเหนือจากนี้คำถามในการสัมภาษณ์ยังได้มาจากการศึกษาภาคสนามในเบื้องต้น โดยผ่านการสังเกตครอบครัวที่เลือกศึกษา ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยสามารถปรับเปลี่ยนคำถามในการเก็บข้อมูลให้มีความเหมาะสมกับบริบทพื้นที่มากยิ่งขึ้น

การสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

- 1) ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์

2) จัดทำแบบสัมภาษณ์ อย่างมีโครงสร้างโดยกำหนดขอบเขตคำถามให้ครอบคลุมเกี่ยวกับการบริหารจัดการในครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยให้เนื้อหาครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษา คือ ระบบครอบครัวในอิสลาม ตลอดจนสิทธิและหน้าที่ของสามีภรรยาที่กำหนดโดยหลักการของศาสนา

3) นำแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างที่เสร็จแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4) นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุง แล้วนำไปทดลองสัมภาษณ์ บุคคลที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 1 ครั้ง

5) นำแบบสัมภาษณ์ที่ทดลองแล้วมาปรับปรุงข้อคำถามอีกครั้งหนึ่งแล้วจึงนำออกใช้กับกรณีศึกษา

1.10.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้หลักเกณฑ์และแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนของ การเก็บรวบรวมเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

1.10.4.1 การเก็บรวบรวมเอกสาร

ผู้วิจัยรวบรวมอายะฮ์ในคัมภีร์อัลกุรอานและอัลหะดีษที่เกี่ยวข้องกับการมีภรรยาหลายคนและการบริหารจัดการครอบครัวในอิสลาม รวมถึงทัศนะของนักวิชาการอิสลามและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีภรรยาหลายคนและการบริหารจัดการครอบครัวในอิสลาม ในการทบทวนแหล่งข้อมูลผู้วิจัยศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่สำคัญ 2 แหล่ง คือ

1.10.4.1.1 เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) มีดังนี้

1) คัมภีร์อัลกุรอาน และหนังสือตีฟซีรอัลกุรอาน เช่น Tafhimul Qurān ของ 'Abū al-Ala al-Maududī, และ Fīẓ-ilāl al-Qurān ของ Sayyid Qutub เป็นต้น

2) หนังสืออัลหะดีษ เช่น Ṣaḥīḥ al-Bukhārīy ของ al-Bukhārīy, Muhammad Ibn Ismā'īl Ṣaḥīḥ Muslim ของ Muslim ที่เป็นอัศ-สุนัน เช่น Sunan al-Tirmidhiy ของ al-Tirmidhiy เป็นต้น

3) หนังสือต่างๆของบรรดานักวิชาการอิสลามที่กล่าวถึงการมีภรรยาหลายคนในศาสนาอิสลาม เช่น Ta'adud al-Zawjat fi al-Islam ของ Mohammed bin Misfer bin Hussein al-Towiyl, Fadlu Ta'adud al-Zawjat fi al-Islam ของ Kholid bin Abdul-Rohman, The Family of the Holy Prophet ﷺ ของ S.M. Madani Abbasi, The Family Structure in Islam ของ Hammudah 'Abd al 'Ati, Polygamy in Islam ของ Abu Aminah Philips and

Jamilah Jhons, The Rights and Duties of Women in Islam. The Islamic View of Women and the Family ของ Abdul Ghaffar Hasan, Muhammad Abdul-Rauf และ Islamic Fatawa Regarding Women ของ Muhammad bin Abdul-Aziz al-Musanad เป็นต้น

1.10.4.1.2 เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) มีดังนี้

1) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนในศาสนาอิสลามทั้งจากในประเทศและต่างประเทศ เช่น “The impact of Polygamy on United Arab Emirates’ First wives and their children” ของ Mariam Sultan Abdulla Al-Shamasi และ Leon C. Fulcher (2005), “Polygamy in Islamic Law” ของ Gamal A. Badawi (มปป.) “The Right of Married Women in Polygamous Marriage in Islam” ของ Sarimah Binti Said (2003) และ “Polygamy: A Case Study in Perlis” ของ Shahidah Binti Salleh (2004) เป็นต้น

2) หนังสือพจนานุกรมอธิบายศัพท์ภาษาอาหรับและภาษาอังกฤษ เช่น พจนานุกรม อาหรับ – ไทย ของมานพ วงศ์เสงี่ยม เป็นต้น

1.10.4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยขั้นตอนแรกนั้น ต้องทำเรื่องขอหนังสือรับรองและหนังสือแนะนำตัวจากภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผู้วิจัยใช้วิธีการและเครื่องมือในการเก็บข้อมูล 3 วิธีการหลัก (สุภางค์ จันทวานิช, 2552: 34-103, ชาย โปสิตา. 2549: 257-351) ดังนี้

1) การสร้างความสัมพันธ์ (Rapport) ผู้วิจัยเข้าไปเยี่ยมเยียนครอบครัวกรณีศึกษาตลอดระยะเวลาของการศึกษาวิจัย เพื่อสร้างความสัมพันธ์และสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ลูก และสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว เนื่องจากผู้วิจัยมีพื้นฐานครอบครัวมาจากครอบครัวที่บิดามีภรรยาหลายคนเช่นเดียวกัน จึงทำให้สามารถพูดคุยสร้างความคุ้นเคยอย่างเป็นกันเองได้

2) การสังเกต (Observation) โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม ตามแต่ช่วงเวลาและปรากฏการณ์ที่เลือกศึกษา ในระยะแรกผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเพื่อมิให้ผู้ถูกสังเกตรู้ว่ามีคนคอยสังเกตอยู่ แต่ในระยะหลังเมื่อได้รับความไว้วางใจจากครอบครัวที่ศึกษามากขึ้น ผู้วิจัยได้ตัดสินใจใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อสามารถซักถามและเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกได้มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ใช้แบบบันทึกการสังเกตประกอบการเก็บข้อมูลเพื่อบันทึกลักษณะทั่วไปของครอบครัว บรรยากาศของครอบครัว และกิจกรรมของสมาชิกในครอบครัวในขณะไปเยี่ยม

3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดำเนินการสัมภาษณ์โดยมีแนวคำถามจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในเขตอำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี โดยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และเมื่อผู้วิจัยสร้างความสนิทสนมกับผู้ให้ข้อมูลแล้วก็จะขอให้บุคคลนั้นแนะนำผู้ให้ข้อมูลคนอื่นๆ ต่อไป หรือที่เรียกวิธีการนี้ว่า “แบบลูกโซ่” (Snowball Sampling) แนวคำถามในการสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นหัวข้อสนทนากว้างๆหรือเป็นคำถามปลายเปิด(Open Question) เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการควบคู่กับการสังเกต เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์จริงอย่างเป็นระบบ ในการเก็บข้อมูลนั้นผู้วิจัยจะเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเองซึ่งจะประกอบไปด้วยผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 10 ครอบครัว ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

1.10.5 การตรวจสอบข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวจากแต่ละครอบครัวเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความถูกต้องตามความเป็นจริงมากที่สุด ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์การมีภรรยาหลายคนของครอบครัวมุสลิมในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี มาตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลโดยอาศัยหลักเกณฑ์การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ดังต่อไปนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2552: 128-130)

1) ด้านแหล่งข้อมูล (Data)

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน ในเวลาและสถานที่ต่างกัน กล่าวคือ การเก็บข้อมูลจากบุคคลแวดล้อม เช่น ลูกๆ เพื่อนบ้าน เครือญาติใกล้เคียง คนในชุมชนเดียวกัน เป็นต้น ทั้งในช่วงเวลาวันหยุด วันหยุดสุดสัปดาห์ และวันสำคัญทางศาสนา ในความหลากหลายของสถานที่ คือ จากสถานที่ทำงานของผู้ให้ข้อมูลและจากที่พักอาศัยหลัก

2) ด้านผู้วิจัย (Investigator)

การดำเนินการเก็บข้อมูลจะมีผู้สังเกตการณ์มากกว่าหนึ่งคน โดยมีการเปลี่ยนตัวผู้สังเกตที่นอกเหนือจากผู้วิจัยเป็นผู้ช่วยวิจัย และมีการบันทึกผลการสังเกตทุกครั้งที่มีการเขียนเพื่อเปรียบเทียบถึงความสอดคล้องและความถูกต้องของข้อมูล

3) ด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological)

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันด้วยวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมโดยผ่านการทำกิจกรรมร่วมกับลูกๆ หรือช่วยเหลืองานของบรรดาภรรยาในกลุ่มครอบครัวที่ศึกษา หรืออาจเป็นการใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถาม เป็นต้น

1.10.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การประมวลผลการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นพร้อมการเก็บข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยทำต่อเนื่องตลอดระยะเวลาของการเก็บข้อมูล โดยใช้การแสวงหาความรู้แบบอุปนัย(Induction) คือ การนำข้อมูลรูปธรรมย่อยๆ จากหลายกรณีมาสร้างข้อสรุปเชิงนามธรรมโดยพิจารณาจากลักษณะร่วมที่พบจากการลงพื้นที่ภาคสนาม และมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (ATLAS.ti) ช่วยในการจัดระบบและหมวดหมู่ของข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

1) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์จริงในพื้นที่มาถอดเทปบันทึกเสียง และเขียนรายละเอียดของการให้ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ออกมาทันที เพื่อป้องกันการสูญหายของข้อมูลที่ได้จากการสังเกตควบคู่การสัมภาษณ์

2) ผู้วิจัยอ่านทำความเข้าใจและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อทำความเข้าใจผู้ที่อยู่ในปรากฏการณ์

3) นำข้อมูลที่ได้มาแยกประเภทของข้อมูลเป็นหมวดหมู่ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ATLAS.ti มาช่วยในการดำเนินการลดทอนข้อมูล การลงรหัสข้อมูล และการบันทึกข้อสรุปชั่วคราว จนนำไปสู่การสร้างข้อสรุประดับมโนทัศน์เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มของข้อมูล

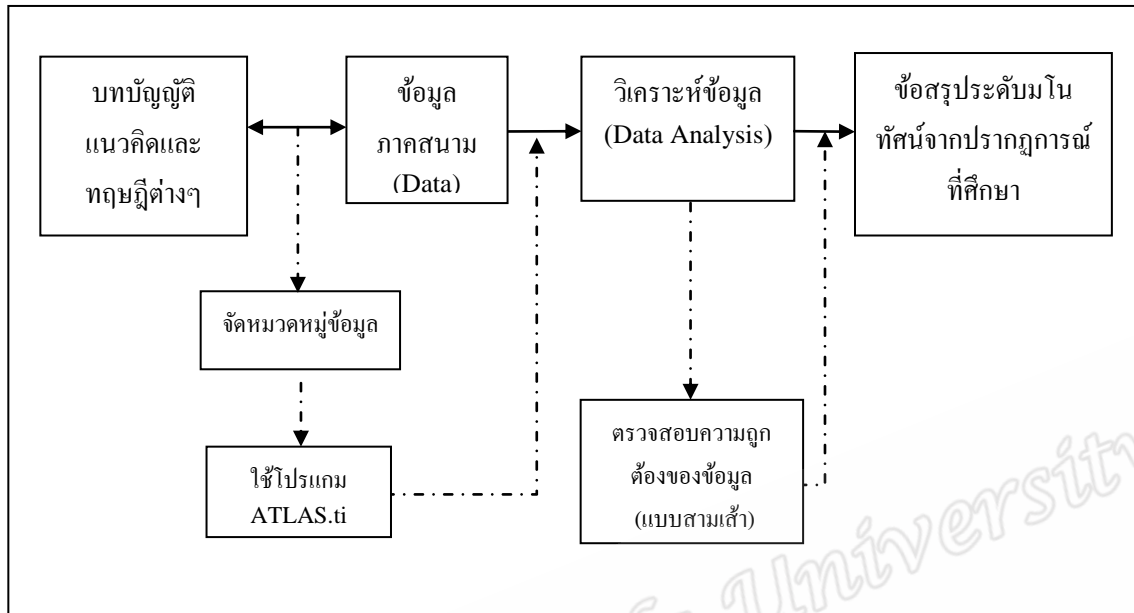
4) นำข้อมูลที่จัดหมวดหมู่แล้วมาอธิบายความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่การศึกษา

5) นำข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแนวคำถาม และเลือกผู้ให้ข้อมูลคนต่อไป

1.10.7 การสร้างข้อสรุประดับมโนทัศน์

ขั้นสุดท้ายจะเป็นการสร้างข้อสรุปจากปรากฏการณ์จริงที่ได้ศึกษาหรือระดับมโนทัศน์(Conceptual Level) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ATLAS.ti ช่วยในการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์และเชื่อมโยงข้อมูลกับแนวคิดและทฤษฎีที่มาจากบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม ในการสร้างข้อสรุประดับมโนทัศน์ผู้วิจัยใช้การแสวงหาความรู้แบบอุปนัย(Induction) คือ การนำข้อมูลรูปธรรมย่อยๆ จากหลายกรณีมาสร้างข้อสรุปเชิงนามธรรมโดยพิจารณาจากลักษณะร่วมที่พบจากการลงพื้นที่ภาคสนาม และอาศัยการตีความข้อมูล (Interpretation) เพื่อวิเคราะห์ความถูกต้องในแง่ของความสอดคล้องของความเป็นจริงเชิงบริบทและบทบัญญัติที่ได้ระบุไว้ในอัลกุรอานและอัลหะดีษ กระบวนการสร้างข้อสรุประดับมโนทัศน์สามารถอธิบายโดยสรุปดังแผนภาพ ต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1.3 แสดงกรอบมโนทัศน์การศึกษาระบบบริหารจัดการครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

Prince of Songkla University
Pattani Campus